

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
NR. XXII, 2026

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

Colegiul de redacție

Dr. **STEFAN ALEXANDROV** (National Institute of Archaeology and Museum, Sofia), Dr. **SANDA BALESCU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France), Dr. **CONSTANTIN BĂJENARU** (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța), Dr. **RADU BĂJENARU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **LUMINIȚA BEJENARU** (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași; Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române – Filiala Iași), Prof. Dr. **CLIVE BONSALE** (University of Edinburgh, U.K.), Prof. Dr. **NIKOLAUS BOROFFKA** (Deutsches Archäologisches Institut – Eurasien Abteilung, Berlin, Germany), Dr. **PIERRE DUPONT** (Université de Lyon, CNRS, France), Dr. **UWE FIEDLER** (Berlin, Germany), Dr. **RADU HARHOIU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **DOMINIC MOREAU** (Université de Lille, Centre de recherche HALMA-UMR 8164, France), Dr. **CORIOAN OPREANU** (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), Prof. Dr. **ANNIE RENOUX** (Université du Maine, Le Mans), Dr. **ALEXANDER RUBEL** (Institutul de Arheologie, Iași), Dr. **VIORICA RUSU-BOLINDEȚ** (Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca), Dr. **ANGELA SIMALCSIK** (Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române – Filiala Iași), Academician **VICTOR SPINEI** (Institutul de Arheologie, Iași), Prof. Dr. **ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University), Prof. Dr. **ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France)

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESCU – redactor-șef
ADRIAN IONIȚĂ – redactor-șef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, MIRCEA DABÎCA, ADRIAN DOBOȘ, RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, ANDREI MĂGUREANU, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, TALIDA RADU, DANIEL SPĂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

DANA COSTIN, SILVIU ILIUȚĂ – secretari de redacție

OFELIA COȘMAN, SILVIU ILIUȚĂ – prelucrare ilustrație și tehnoredactare
PIERRE DUPONT (limba franceză), **ROXANA DOBRESCU** (limba franceză), **DANA COSTIN** (limba engleză), **CLIVE BONSALE** (limba engleză), **ADINA BORONEANȚ** (limba engleză) – consultanți limbi străine
ROMEO CÎRJAN – design copertă, **SILVIU ILIUȚĂ** – execuție copertă

www.mcajournal.ro

Orice corespondență se va trimite Comitetului de redacție pe adresa: Str. Henri Coandă nr. 11, 010667 București, tel./fax 4021 212 88 62 și iab.redactie@gmail.ro.

**Toate lucrările publicate în revista *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt recenzate de specialiști în domeniu.
(peer-reviewed journal)**

**Revista *Materiale și Cercetări Arheologice* este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Index Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Redactori Editura Academiei Române: **ADRIANA DUMINICĂ, ADRIAN MIRCEA DOBRE**

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro, periodice@ear.ro

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, București, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

S.C.MANPRESS DISTRIBUTION S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Etaj 3, Cam. 301-302, sector 1, București, România, tel./fax: 4021-314 6339, e-mail: abonamente@manpres.ro, office@manpres.ro, www.romanianjournals.com.

DEREX COM S.R.L., e-mail: derec_com@yahoo.com.

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

PREISTORIE / PRÉHISTOIRE / PREHISTORY

Alexandru CIORNEI	
Three in one: the Prut flint.....	7
Hatice ERGÜNER, Murat KARAKOÇ	
A study of the pottery assemblage from Düden Höyük, Karaman province, Türkiye.....	35
Monica MĂRGĂRIT	
Osseous projectile points at the Gumelnița tell settlement from Căscioarele – <i>Ostrovel</i> (Romania)	53
Meda TODERAȘ, Monica MĂRGĂRIT	
De la materie primă la obiect finit: economia și tehnologia materiilor dure animale în locuința W37 din așezarea gumelnițeană de la Pietrele	73
From raw material to finished object: economy and technology of osseous materials in house W37 from the Gumelnița settlement at Pietrele	
Vasile OPRÎȘ, Mihai CONSTANTINESCU, Theodor IGNAT, Adrian BĂLĂȘESCU, Sorin AILINCĂI, Vlad-Ioan BÎNDEA, Adelina DARIE, Elena GAVRILĂ, Dan PÎRVULESCU, Monica MĂRGĂRIT, David BACIU, Valentin RADU, Mihaela GOLEA, Cristina COVĂTARU, Cornelis STAL, Adrian ȘERBĂNESCU, Cristian ROTH, Bogdan MANEA, Mădălina VOICU, Mihai-Ștefan FLOREA, Monica DRĂGHICI, Camelia DINU, Alfred VESPREMEANU-STROE, Luminița PREOTEASA, Laurențiu ȚUȚUIANU, Adrian-Florin VASILE, George GROSU, Adrian CÎRJAN, Oana GÂZA, Mirela MIHON, Maria ILIE, Cristian MĂNĂILESCU	
New investigations at Glina Tell: 2025 fieldwork results and preliminary insights into material and environmental evidence.....	87
Stefan ALEXANDROV, Rositsa MANOVA, Aneliya PETRINA, Stela ATANASSOVA-VLADIMIROVA, Nadezhda ATANASSOVA, Tomasz OBERC, Michał PODSIADŁO, Piotr WŁODARCZAK	
Cinnabar use in the Early Bronze Age mortuary practices of the Northern Balkans.....	169
Talida RADU	
Vasele de tip <i>pyraunos</i> din epoca bronzului de pe teritoriul României.....	199
Bronze Age <i>pyraunos</i> -type vessels from Romania	
Petar MINKOV	
What's under the lid: a contribution to the study of some details of the Vălchitrăn, Cherven Bryag and Călărași treasures (102 years later).....	219
Cristian Eduard ȘTEFAN, Dragoș-Alexandru MIREA	
Notă asupra unor piese de metal preistorice din nord-vestul Munteniei	227
Remarks on some prehistoric metal artefacts from northwestern Muntenia	

PERIOADA GRECO-ROMANĂ / PÉRIODE GRECO-ROMAINE / GRECO-ROMAN PERIOD

Pierre DUPONT, Alexandre BARALIS, Alexey GOTSEV, Emil NANKOV, Vyara PETROVA, Tsvetelina SLAVKOVA	
Note on the common wares from "Pistiros"	241
Daniel SPÂNU	
Fibule care (ne) privesc. Conectivități supraregionale din perspectiva fibulelor cu ochi (<i>Augenfibeln</i>) din România	253
Fibulae that look (back) at us. Supraregional connectivity from the perspective of the eye fibulae (<i>Augenfibeln</i>) in Romania	

Ergün LAFLI	
Four Roman lamps with gladiatorial themes from Kocaeli (north-western Turkey).....	267
Murat DURUKAN	
The supply system and the LR1 amphorae in Late Antiquity: a historical and archaeological analysis of the Eastern Mediterranean through the Olba model	275
Yavuz YEĞİN, Kasım OYARÇIN, Muzaffer YILMAZ	
Coins of a monumental structure identified as a temple-plan tomb at Olba.....	285
Safiye AYDIN	
Preliminary assessments of a new collection of Late Roman ware found at the theatre in the city of Prusias ad Hypium.....	299
Akın TEMÜR	
Preliminary considerations on the Roman Baths in Sebastopolis	311
Melih ARSLAN, Burçak DELİKAN	
Roman imperial octagonal gems: analyses and interpretations	331
Melih ARSLAN, Burçak DELİKAN	
Gemstones depicting Hermes from Asia Minor in the Roman imperial period	353

PERIOADA MEDIEVALĂ / PÉRIODE MÉDIÉVALE / MEDIEVAL PERIOD

Alin FRÎNCULEASA, Eduard Andrei GHINEA, Octav NEGREA, Emil GRIGORESCU	
Contribuții arheologice privind perioada timpurie a epocii medievale în nordul Munteniei. O evaluare preliminară a locuirii de tip Ipotești-Cândești din situl de la Urlați (Prahova).....	375
Archaeological contributions to the Early Medieval period in northern Muntenia: a preliminary assessment of the Ipotești-Cândești - type settlement at Urlați (Prahova)	
Ioana MANEA	
Maximum entropy modelling for predictive archaeology: mapping 8 th – 11 th century settlements in Ilfov County	417
Réka FÜLÖP	
Beyond cultural groups. Rethinking Horedt's cultural grouping system in Early Medieval Transylvania	427
Erwin GÁLL, Zsuzsana KOPECZNY, Róbert GINDELE, Gergely SZENTHE, Ștefan POPA	
<i>Sfârșitul tipo-cronologiei?</i> Problema datării mormântului 113 cu depunere de resturi de cal de la Vălcani – <i>Vamă</i>	447
<i>The end of typo-chronology?</i> The dating problem of grave 113 with horse remains from Vălcani – <i>Vamă</i>	
Alexandru MORINTZ, Franceska ȘTIRBU, Ștefania MEȘTERIUC, Irina HUICĂ	
Un mormânt medieval cu inel sigilar și vas de sticlă descoperit la Buftea – <i>La Cârână/Mănești</i>	463
A Medieval grave with a signet ring and glass vessel from Buftea – <i>La Cârână/Mănești</i>	

SECOLELE XVIII – XX / XVIIIe – XXe SIÈCLES / XVIIIth – XXth CENTURIES

Adrian IONIȚĂ	
Cercetări arheologice la „Ansamblul fostului conac Lecca Micșunești” (sat Micșuneștii Mari, com. Nuci, jud. Ilfov)	495
Archaeological investigations at the “Former Lecca Micșunești Manor” (Micșuneștii Mari village, Nuci commune, Ilfov County)	
Corina Anca SIMION, Daniela CRISTEA-STAN, Elena Alexandra ISPAS, Maria Loredana MARIN, Alexandru Răzvan PETRE, Oana GÂZA, Maria Valentina LUCA-ILIE, Cristian MĂNĂILESCU	
Cercetări arheometrice la „Ansamblul fostului conac Lecca Micșunești” (sat Micșuneștii Mari, com. Nuci, jud. Ilfov)	523
Archaeometric investigations at the “Former Lecca Micșunești Manor” (Micșuneștii Mari village, Nuci commune, Ilfov County)	
Radu-Alexandru DRAGOMAN, Sorin OANȚĂ-MARGHITU	
O arheologie a patru noi martiri ai Bisericii Romano-Catolice din România și ai Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolice.....	539
An archaeology of four new martyrs of the Roman Catholic Church in Romania and of the Romanian Church United with Rome, Greek-Catholic	

SĂPĂTURI PREVENTIVE / FOUILLES PRÉVENTIVES / PREVENTIVE EXCAVATIONS

Silviu ENE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în situl de la Moșnița Nouă – <i>Hotarul satului</i> (2018)	563
Preventive archaeological investigations at the Moșnița Nouă – <i>Hotarul Satului</i> (2018)	
Mircea NEGRU, Silviu ENE, Elena GAVRILĂ	
Cercetări arheologice la București, Militari – <i>Câmpul Boja</i> . Campania 2015	595
Archaeological investigations at Bucharest, Militari – <i>Câmpul Boja</i> . The 2015 campaign	
Silviu ENE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în satul Macedonia, orașul Ciacova, punctul Biserica „Sfânta Cuvioasa Parascheva” (campania 2020)	623
Preventive archaeological investigations in Macedonia village, Ciacova, at the „Sfânta Cuvioasa Parascheva” Church (2020 campaign)	
Silviu ILIUȚĂ, Silviu ENE, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în Ciacova, punctul <i>Atelier bronz</i> (2018)	639
Preventive archaeological investigations at the Ciacova – <i>Atelier Bronz</i> (2018)	
Abrevieri / Abréviations / Abbreviations	655

VASELE DE TIP PYRAUNOS DIN EPOCA BRONZULUI DE PE TERITORIUL ROMÂNIEI

Talida RADU

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România; e-mail: talidaradu@yahoo.ro

Keywords: Pyraunos, Zurbaua 1, Bronze Age, Tei culture

Abstract: Pyraunos-type vessels – also referred to as vessel-ovens or portable hearths in literature – are ceramic receptacles designed for cooking and the transport of fire. The present paper originates in the discovery of fragments belonging to this category within a Tei culture settlement at Zurbaua 1 (Ilfov County), a vessel type with scarce attestations in Muntenia. In addition to presenting this find, the study contributes to the systematic cataloguing of pyraunos discoveries from the Bronze Age within the present-day territory of Romania, drawing on a database of 88 archaeological sites. The analysis examines vessel typology, functionality, and the relationship between vessel types and site categories.

Cuvinte-cheie: Pyraunos, Zurbaua 1, epoca bronzului, cultura Tei

Rezumat: Vasele de tip pyraunos, cunoscute în literatură și ca vase-cuptor sau vetre portative, sunt recipiente ceramice utilizate la gătit și în transportul focului. Lucrarea de față are ca punct de plecare identificarea unor fragmente aparținând unor vase pyraunos în cadrul așezării Tei de la Zurbaua 1 (județul Ilfov). Acest tip de vas a fost rar menționat până acum în Muntenia. De asemenea, lucrarea reprezintă o contribuție la catalogul descoperirilor acestui tip de vas de pe teritoriul României, datat în epoca bronzului, prin inventarierea și analiza a 88 de puncte arheologice. Analiza privește tipologia, funcționalitatea și relația dintre tipul de vas și situl în care a fost descoperit.

INTRODUCERE

În urma cercetărilor arheologice preventive întreprinse în situl pluristratificat de la Zurbaua 1¹, județul Ilfov (Pl. I), am identificat o serie de fragmente ceramice provenind de la vase de tip *pyraunos* din contexte aparținând culturii Tei. Contribuția de față este organizată în două secțiuni. În prima parte sunt prezentate două vase fragmentare identificate într-o groapă cu resturi menajere de la Zurbaua 1, iar cea de-a doua cuprinde discuția cu privire la acest tip de descoperiri de pe teritoriul actual al României.

SCURT ISTORIC

Termenul *pyraunos* desemnează la origine un vas în care se poate face și transporta focul și care are funcția de încălzitor/brazier². Mențiuni ale acestui tip de vas apar în izvoare scrise, făcând parte din subiectele și titlurile unor comedii, precum cele semnate de Aristofon – *Δίδυμοι ἢ Πύρραυος* (*Didymoi ē Pyraunos/Surorile gemene sau vasul*

cu cărbuni)³, Eufanos – *Πύρραυος* (*Pyraunos/Brazierul/Cel care aprinde focul*)⁴ sau Alexis – *Pyraunos*⁵. În arheologie, termenul a fost adoptat și pentru vasele care pot servi drept cuptoare mobile și în care se poate prepara hrana. Alte denumiri întâlnite sunt *vas-cuptor* sau *vatră mobilă/portabilă*. Despre această din urmă denumire, Alix Hochstetter sublinia că este impropriu folosită, întrucât nu vatra este transportată, ci oala cu suportul aferent⁶.

Încă din primele decenii ale secolului al XX-lea, descoperirile de *pyraunoi* au fost tratate cu vădit interes. În spațiul maghiar, primele studii care au vizat originea, forma și utilitatea acestor vase au apărut în 1929⁷. János Banner publică un exemplar întregibil de la Pécs, încadrat în tipul vaselor cu grătar⁸. După săpăturile de la Füzesabony-Öregdomb, Ferenc von Tompa atrage atenția asupra pieselor cu vas încorporat, stabilind prima încercare de grupare tipologică: cu grătar, respectiv cu vas încorporat⁹. Cea mai mare densitate de *pyraunoi* rămâne până în prezent cea de la Kastanas (Macedonia centrală, Grecia). În straturile aparținând perioadei târzii a epocii bronzului și primei epoci a fierului au fost identificate

¹ Cercetările au fost desfășurate între martie 2024 și decembrie 2025, ca parte a proiectului de infrastructură A0, Lot 1, Nord (Bâcu-Joița). Colectivul de cercetare a fost condus de dr. Radu Băjenaru și i-a avut ca membri permanenți pe dr. Silviu Ene, drd. Alin Diaconu, drd. Ștefan Mariș și pe autoarea acestui articol.

² Conze 1890, p. 118.

³ Orth 2020, p. 27.

⁴ Mastellari 2020, p. 305.

⁵ Sommerstein 2019, p. 37.

⁶ Hochstetter 1984, p. 157.

⁷ László 1929; Banner 1929.

⁸ Banner 1929, fig. 11.

⁹ Tompa 1937, p. 35.

fragmente de la aproximativ 950 de astfel de vase, utilizate în scop domestic¹⁰.

La începutul anilor 2000, în literatura de specialitate au apărut lucrări care au vizat în special Bazinul Carpatic. Un studiu în două părți a fost semnat de Klára Fischl, Viktória Kiss și Gabriella Kulcsár în 2001 și publicat în limbile maghiară¹¹, respectiv germană¹². Au fost prezentate descoperirile din bronzul mijlociu și târziu și din prima epocă a fierului. Un alt volum a apărut în Slovacia în 2003. Acesta a cuprins atât o tipologie amănunțită, cât și un repertoriu organizat pe țări. Spațiul vizat a fost destul de vast, cuprinzând peninsula Italică, Europa centrală, nordul peninsulei Balcanice, descoperiri din zona egeeană și Anatolia¹³.

Subiectul a fost tratat și în volumul *The archaeology of fire in the Bronze Age of Romania* apărut în 2001¹⁴. Mult mai recent a apărut articolul lui Krassimir Leshtakov despre *pyraunoi* și vase cu mânere interioare din Bulgaria¹⁵. Un capitol privind evoluția și tipologia vaselor de gătit din nordul Greciei și Bulgaria¹⁶ a apărut în volumul *Cooking with plants in Ancient Europe and beyond*¹⁷.

În literatura referitoare la cultura Tei din spațiul nostru am putut identifica o menționare a unui „fragment provenind de la un vas mare cuptor” descoperit de Vasile Boroneanț la Chitila – Cărmidărie în nivelul I, corespunzător fazei Tei¹⁸. Alte fragmente de vase-cuptor au mai fost descoperite în așezarea din punctul 2 de la Lunca-Bârzești. Sunt menționate fragmente apărute atât în strat, cât și în două gropi menajere (Pl. VIII/d–f). Pasta este descrisă ca având drept degresant cioburi pisate. Întreaga așezare este atribuită fazei Tei IV¹⁹. Fragmente din alte zece exemplare au fost identificate în așezarea de la Podu Broșteni – Poiana Popii²⁰. Pasta este grosieră, semifină într-un caz, având ca degresanți nisip și pietricele. Decorul constă în brăuri alveolare și *Besenstrich* (Pl. VIII/a–c). Arderea s-a făcut în mediu oxidant²¹.

VASELE DE TIP PYRAUNOS DE LA ZURBAUA 1

Materialul ceramic identificat în nivelul de locuire Tei este foarte divers, de la ceramică fină și semi-fină, reprezentată prin cești, *kantaroi* și boluri, la ceramică grosieră, în care includem vasele de mari dimensiuni. Din a doua categorie am identificat în complexul 341 fragmentele a două vase de tip *pyraunos*.

Complexul 341 este o groapă de formă ovală în plan (aprox. 0,60 × 0,70 m). În profil a avut formă bitronconică, cu fundul alveolat (Pl. I). S-a conturat la -0,70 m față de nivelul actual de călcare și s-a adâncit până la -1,82 m. Umplutura a fost compusă dintr-un pământ de culoare cenușie-negricioasă, afânat, amestecat cu pigmenți portocalii, cărbuni și concrețiuni calcaroase. Au fost observate și numeroase crotovine. Inventarul arheologic constă în fragmente ceramice, un fragment de rășniță și resturi osteologice animale fără urme de prelucrare.

Ceramica identificată a putut fi încadrată cronologic în epoca bronzului și în cea de-a doua epocă a fierului (La Tène). Groapa a fost săpată în regimul cercetărilor preventive, astfel încât nu s-au putut face însemnări privind adâncimea la care au fost identificate diferitele fragmente ceramice. Din acest motiv, deși materialul se încadrează preponderent în epoca bronzului, complexul este datat în epoca fierului și este încadrat în categoria gropilor cu resturi menajere.

Din cele două vase, am identificat în total 39 de fragmente ceramice: 15 din vasul 1, 24 din vasul 2. La nivel macroscopic, vasele sunt destul de asemănătoare; diferența principală este că vasul 1 are un aspect mai puțin îngrijit, fiind observabile pietricelele din pastă la suprafața vasului, pe când la vasul 2 pietricelele sunt „ascunse” sub angobă. Un alt element de diferențiere îl reprezintă urmele de ardere secundară de pe vasul manta. Pentru o mai bună înțelegere a pieselor descrise, am ales să denumesc cele două părți componente *vas principal* – **VP**, respectiv *vas suport* – **VS**.

Conform tipologiei lui Peter Romsauer²², cele două vase din groapa Cx 341 aparțin tipului A1 de *pyraunoi*, reprezentat de un vas cu fundul rotund, înglobat într-un altul de formă cilindrică sau de clopot, cu gură de acces. Restaurarea acestor două vase este imposibilă, dat fiind numărul mic de fragmente păstrate. Am încercat, pe baza analogiilor existente, o reconstituire grafică. Pentru aceasta am apelat la analogiile cele mai apropiate ca punct de descoperire, anume vasul de la Verbicioara (Pl. IX/a)²³ și vasele de la Podu Broșteni (Pl. VIII/a–c)²⁴.

Vas 1: Pastă grosieră, amestecată cu șamotă, pietricele și nisip, arsă oxidant. A fost finisat prin netezirea superficială a suprafeței. VP este mai bine netezit. Sunt observate mai multe crăpături cauzate de expunerea la temperaturi ridicate.

Din vasul 1 s-au păstrat foarte puține fragmente tipice, motiv pentru care am putut face numai o reconstituire parțială (Pl. II). Diametrul aproximativ în zona de convergență dintre VP și VS a fost de 36 cm. Pe baza a trei fragmente am aproximativ înălțimea VP la minim 20 cm. Înălțimea VS nu a putut fi calculată. Pentru toată am pornit de la amprente rămase, care indicau o toartă specifică bronzului târziu, cu secțiune triunghiulară. Nu am avut fragmente pe care să

¹⁰ Hochstetter 1984, p. 158.

¹¹ Fischl et alii 2001a.

¹² Fischl et alii 2001b.

¹³ Romsauer 2003.

¹⁴ Schuster et alii 2001, p. 46–47.

¹⁵ Leshtakov 2019.

¹⁶ Dimoula et alii 2022.

¹⁷ Sultana et alii 2022.

¹⁸ Boroneanț 1981, p. 201, 214.

¹⁹ Sandu 1992, p. 170–179, pl. III/12, V/1–2.

²⁰ Ștefan 2024, pl. CXXV/11, CXXXVIII/4.

²¹ Ștefan 2024, p. 99.

²² Romsauer 2003, p. 20–34.

²³ Berciu 1952, p. 151.

²⁴ Ștefan 2024, pl. CXXV/11, CXXXVIII/4.

le pot integra în zona gurii de alimentare sau a găurilor de eliberare a presiunii.

Vas 2: Pastă grosieră, amestecată cu mica, pietricele și șamotă. Pe exterior a fost finisat prin aplicarea unui strat subțire de lut. La interior pare să fi fost netezit cu o spatulă din lemn.

Pentru vasul al doilea (Pl. III) am calculat diametrul sub gaura de eliberare a presiunii din VS la aproximativ 32 cm. Având o parte din gaura de evacuare (cel mai probabil pe cea din spatele vasului) și știind că aceasta se află în partea superioară a vasului, dar nu în punctul de maximă curbare, am presupus că vasul se continuă în jur de 13–15 cm în jos, pentru ca spațiul destinat focului să fie destul de încăpător. Totodată, am apreciat că deasupra găurii de evacuare vasul ar avea în jur de 8 cm. Astfel a rezultat înălțimea VS de 25–27 cm. Pentru VP am presupus că se aseamănă cu vasul 1 și că avea o toartă aplicată. La înălțimea toartei de circa 6 cm am adăugat înălțimea fragmentului de buză cu brâu aplicat. Am apreciat că îmbinarea vaselor se făcea pe la jumătatea VP, rezultând un vas de circa 20–22 cm. Întregul sistem ar fi avut, așadar, în jur de 35–37 cm înălțime.

ANALIZA MICROSCOPICĂ

O parte a fragmentelor ceramice a fost analizată și microscopic. Analizele au fost realizate cu microscopul Keyence VHX-X1, aflat în dotarea Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”. Am obținut fotografii mărite de 20x, 100x și 200x. Cu ajutorul aceluiași microscop am realizat și analize compoziționale pe suprafață și în adâncime²⁵.

Pentru vasul 1 (Pl. II), analiza microscopică a oferit informații referitoare la modul de îmbinare a celor două vase. Astfel, întâi a fost realizat VP, apoi s-a trecut la construirea VS, prin lipirea directă de burta acestuia. De jur-împrejur, pe interior, s-a format un șanț în care se observă linii transversale fine. Pe exterior, alipirea celor două se observă cu ochiul liber, prin urmele în formă de arcadă lăsate de o spatulă lată. Compoziția chimică a reliefat valori mari de oxigen și siliciu, însoțite de potasiu și fier.

Tot cu ajutorul microscopului, pe brâul de pe buza vasului al doilea (Pl. III) a putut fi identificată o amprentă umană. Pe fragmentul pe care s-a păstrat jumătatea dintr-o gaură de evacuare a presiunii se observă cu ochiul liber o succesiune de dungi cenușii groase de circa 1 cm, ce par a fi rezultatul degajării căldurii. Zona a fost analizată microscopic, fiind identificată astfel o serie de pete neregulate de culoare brun-negricioasă. Compoziția chimică a oferit pentru oxigen, siliciu, fier și potasiu valori apropiate de cele înregistrate în cazul vasului 1. În plus, au apărut urme de mangan și aluminiu.

REPERTORIUL DESCOPERIRILOR DE PYRAUNOI DIN ROMÂNIA

Descoperirile din spațiul actual al României reprezintă un eșantion, într-o încercare de a înțelege „moda” utilizării acestui tip de vas.

- 1. Acâș – Crasna Veche (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Grupul Cehăluț
Bibliografie: Kacsó 1997, p. 87, pl. VIII/7–9.
- 2. Arad – Aradu Nou (AR)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Otomani
Bibliografie: Pădureanu 1987–1988, p. 507.
- 3. Ariniș – Sub ogrăzi (MM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Kacsó 1980, fig. 2/30.
- 4. Baia Mare (MM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Kacsó 1987, p. 51, fig. 1/7–8.
- 5. Balta Verde – Gura Blahniței / La morminți (MH)**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: miniatural
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Berciu, Comșa, 1956, p. 303; Crăciunescu 2022, p. 80, pl. XXXIX/4.
- 6. Berveni – Râțul Caprei (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Némethi 1990, p. 20, fig. 3/3, 8/13.
- 7. Beudiu – Fundoaia (BN)**
Tip sit: nespecificat
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Wietenberg
Bibliografie: Marinescu 1995, p. 50, pl. IV/2.
- 8. Bicăz – Igoaie (MM)**
Tip sit: nespecificat
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: nespecificat
Bibliografie: Romsauer 2003, p. 123.
- 9. Biharea – Grădina CAP-Baraj (BH)**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Sfârșitul epocii bronzului – începutul epocii fierului
Bibliografie: Dumitrașcu, Emödi 1980, p. 47–48.
- 10. Bistreț (DJ)**
Tip sit: nespecificat
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Romsauer 2003, p. 124.
- 11. Boinești – Cetatea de pământ (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu grătar

²⁵ Mulțumesc doamnei Anca-Diana Popescu pentru sprijinul acordat în obținerea acestor informații.

- Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Bader 1978, p. 73, pl. XLIX/31.
12. **Caransebeș – Balta Sărată (CS)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Balta Sărată
Bibliografie: Ardeț, Negrei 2016, p. 41–45, fig. 9–10, pl. I–II.
 13. **Carei – Bobald (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Otomani
Bibliografie: Bader 1978, p. 55; Németi 1978, p. 118.
 14. **Carei – Fermă (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Németi 1990, fig. 5/8.
 15. **Căprioara – Săliște (CJ)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Lazarovici 1977, fig. 1/19, 2/5; Kacsó 1987, p. 51.
 16. **Cârna - Rampă (DJ)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Șandor-Chicideanu 2003, p. 88.
 17. **Cehăluț (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Otomani
Bibliografie: Bader 1978, p. 57.
 18. **Cernat (CV)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: pedestal în formă de potcoavă
Încadrare culturală: Wietenberg
Bibliografie: Boroffka 1994, p. 94.
 19. **Chitila – Cărmădărie (IF)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Tei
Bibliografie: Boroneanț 1981, p. 201.
 20. **Ciceu-Corabia – Sub cetate (BN)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Wietenberg
Bibliografie: Boroffka 1994, Taf. 53/1–2.
 21. **Ciumești – Bostănărie/Tökös (SM)**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: grupul Cehăluț
Bibliografie: Kacsó 1997, p. 87.
 22. **Cluj-Napoca – Strada Maxim Gorki (CJ)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Wietenberg
Bibliografie: Boroffka 1994, p. 16, Taf. 62/11.
 23. **Copalnic-Mănăstur – Poiana (MM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Kacsó 1987, p. 51, fig. 2/43–44, 46.
 24. **Cornești (TM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Vatina
Bibliografie: Romsauer 2003, p. 125.
 25. **Crasna – Csereodal (SJ)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Grupul Cehăluț
Bibliografie: Bejinariu, Lakó 2000, fig. 14/4, 19/3, 27/2.
 26. **Cruceni – Módosi út (TM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Cruceni-Belegiș
Bibliografie: Szentmiklosi 2010, p. 296–297, pl. III/2.
 27. **Culciu Mare – Sub grădini (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Bader 1978, p. 55, Taf. 53/1–2, 58/1–2.
 28. **Culciu Mare – Kendervető (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Bader 1978, p. 55.
 29. **Culciu Mic (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Kacsó 1975, p. 59.
 30. **Curtușeni – Dâmbul ars (BH)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Wietenberg/Suci de Sus
Bibliografie: Németi 1978, p. 130.
 31. **Derșida – Dealul lui Balotă (SJ)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Wietenberg
Bibliografie: Boroffka 1994, p. 37.
 32. **Dindești (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Otomani
Bibliografie: Bader 1978, p. 55.
 33. **Doh – Izvoare (SJ)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Suci de Sus
Bibliografie: Kacsó 1987, p. 59.
 34. **Dorolțu – Templomdob (CJ)**
Tip sit: nespecificat
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Wietenberg
Bibliografie: Boroffka 1994, p. 41, Taf. 70/9.
 35. **Foieni – Gomila Lupului (TM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Vatina
Bibliografie: Romsauer 2003, p. 126.
 36. **Foieni – Moară (SM)**
Tip sit: Depozit/Descoperire funerară?

- Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: nespecificat
Bibliografie: Némethi 1978, p. 130, fig. 4/5–8, 5/1.
- 37. Gârla Mare – km fl. 836+400 (MH)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: miniatural
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Crăciunescu 2022, p. 36, pl. XVII/5–6.
- 38. Gârla Mare – km fl. 836+400 (MH)**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: miniatural
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Crăciunescu 2022, p. 103, pl. LXIII/1a–c.
- 39. Gârla Mare – km fl. 864+400**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: miniatural
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Crăciunescu 2022, p. 103, pl. LXII/1a–c.
- 40. Gârla Mare – Insulă / km fl. 838 (MH)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Crăciunescu 2022, p. 42, pl. XXVI/4.
- 41. Ghidici – Balta Țarova (DJ)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Nica 1987, p. 26, fig. 17/2.
- 42. Giulești (MM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Suciu de Sus
Bibliografie: Kacsó 1987, p. 59, fig. 7/9–11.
- 43. Horia – Vest (AR)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Otomani
Bibliografie: Pădureanu 1987–1988, p. 512, pl. XII/13.
- 44. Iojib (SM)**
Tip sit: nespecificat
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: nespecificat
Bibliografie: Romsauer 2003, p. 127.
- 45. Izvoarele – Aria lui Melaiche Andreca / km fl. 857 (MH)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Crăciunescu 1992, p. 45, pl. 2/5; Crăciunescu 2022, p. 34.
- 46. Lăpuș (MM)**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Lăpuș
Bibliografie: Kacsó 1975, p. 51, fig. 9/1–3; Kacsó 1981, Taf. 38.
- 47. Lăpușel – Ciurgău (MM)**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Suciu de Sus
Bibliografie: Kacsó 1995, p. 84, pl. V.
- 48. Libotin - Dâmbul Crucii (MM)**
Tip sit: Necropolă
- Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Lăpuș
Bibliografie: Kacsó 1990, p. 98, fig. 10/5–7.
- 49. Lunca-Bârzești – Punctul 2 (IF)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Tei
Bibliografie: Sandu 1992, p. 170–174, pl. III/12, V/1–2.
- 50. Medieșu Aurit – Șuculeu (SM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Suciu de Sus
Bibliografie: Bader 1978, p. 55, pl. LIII.
- 51. Mesteacă – La Prahov–Valea caselor (MM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Suciu de Sus
Bibliografie: Kacsó 1987, p. 66.
- 52. Moldova Veche – Ostrov (CS)**
Tip sit: nespecificat
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: Vatina
Bibliografie: Crăciunescu 2015, p. 131; Crăciunescu 2022, p. 144.
- 53. Oarța de Jos – Vâlcea Rusului (MM)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu pereți laterali
Încadrare culturală: Suciu de Sus
Bibliografie: Kacsó 1975, p. 59.
- 54. Oarța de Sus – Oul Făgetului (MM)**
Tip sit: nespecificat
Tip vas: nespecificat
Încadrare culturală: nespecificat
Bibliografie: Romsauer 2003, p. 128.
- 55. Obreja – Cânepi (AB)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Wietenberg
Bibliografie: Soroceanu 1973, Taf. 7/1; Boroffka 1994, p. 61, Taf. 105/10.
- 56. Ocnele Mari – Ștrand (VL)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Verbicioara
Bibliografie: Petre-Govora 1983, p. 85, fig. 6/5.
- 57. Ostrovu Corbului (MH)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Hänsel, Roman 1984, Abb. 24/1–5.
- 58. Ostrovul Corbului – Botul Cliuciului / km fl. 911 (MH)**
Tip sit: Așezare
Tip vas: vas cu manta
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Crăciunescu 2022, p. 30.
- 59. Ostrovu Mare – Bivolării (MH)**
Tip sit: Necropolă
Tip vas: miniatural
Încadrare culturală: Gârla Mare
Bibliografie: Berciu 1953, Taf. 29/4; Kacsó 1975, p. 53, fig. 36; Crăciunescu 2015, pl. II; Crăciunescu 2022, p. 73, pl. XXXIII/8, XXXIV/1–2.

- 60. Ostrovu Mare – Colonie/km fl. 865 (MH)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Gârla Mare
 Bibliografie: Crăciunescu 2022, p. 25.
- 61. Otomani – Cetatea de pământ (BH)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Otomani
 Bibliografie: Bader 1978, p. 55; Némethi 1978, p. 118.
- 62. Păuliș – Dealul Bătrân/Via Karosy (AR)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: Otomani
 Bibliografie: Pădureanu 1990, p. 159, Taf. 15/1, 3, 19/1–11.
- 63. Pecica (AR)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Periam-Pecica (Mureș)
 Bibliografie: Soroceanu 1973, p. 494, nota 17; Kacsó 1975, nota 36.
- 64. Peștera – Peștera-Igrița**
 Tip sit: Necropolă
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: Igrița
 Bibliografie: Emödi 1980, fig. 19/165.
- 65. Pișcolt – Nisipărie (SM)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: Otomani
 Bibliografie: Némethi 1978, p. 109, fig. 9/9; Bader 1978, p. 57; Kacsó 1997, p. 87, pl. III, IV/1.
- 66. Plosca – Cabana de metal (DJ)**
 Tip sit: Necropolă
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: Gârla Mare
 Bibliografie: Șandor-Chicideanu, Constantinescu 2019, p. 35, pl. 85/6.
- 67. Podu Broșteni – Poiana Popii (AG)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Tei
 Bibliografie: Ștefan 2024, p. 99–102, pl. CXXIII/9, CXXV/11, CXXXII/4, CXXXVIII/4.
- 68. Rotbav – La Pârâuș (BV)**
 Tip sit: nespecificat
 Tip vas: pedestal de formă pătrată
 Încadrare culturală: Wietenberg
 Bibliografie: Boroffka 1994, p. 169, Taf. 115/9.
- 69. Sălacea (BH)**
 Tip sit: nespecificat
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Otomani
 Bibliografie: Némethi 1978, p. 118.
- 70. Seini – Dagas (MM)**
 Tip sit: nespecificat
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: nespecificat
 Bibliografie: Romsauer 2003, p. 130.
- 71. Socodor (AR)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: Otomani
 Bibliografie: Popescu 1956, fig. 9/6, 16/2, 29/1, 35/5, 73/1–2, 8.
- 72. Suci de Sus (MM)**
 Tip sit: Necropolă
 Tip vas: vas cu pereți laterali
 Încadrare culturală: Suci de Sus
 Bibliografie: Bader 1976, p. 44, Taf. 7/1–5.
- 73. Suplacu de Barcău – Lapiș (BH)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: grupul Cehăluț
 Bibliografie: Kacsó 1997, p. 86.
- 74. Șoimuș – Teleghi (HD)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: „descoperiri de tip Deva-Românești”
 Bibliografie: Rișcuța, Marc 2015, p. 42–48, pl. III/a, V/e–f, VI.
- 75. Șuncuiuș – Peștera Ungurului (BH)**
 Tip sit: nespecificat
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: nespecificat
 Bibliografie: Dumitrașcu 1992, Taf. 4 (*apud* Romsauer 2003, p. 131).
- 76. Susani (TM)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: nespecificat
 Bibliografie: Stratan, Vulpe 1977, Taf. 28/17a–b.
- 77. Tășad (BH)**
 Tip sit: nespecificat
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: nespecificat
 Bibliografie: Kacsó 1981, fig. 143 (*apud* Romsauer 2003, p. 131).
- 78. Tiream (SM)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Otomani
 Bibliografie: Némethi 1978, p. 118.
- 79. Uroi – Sighet (HD)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Wietenberg
 Bibliografie: Marc *et alii* 2013, p. 121–122, fig. VI.
- 80. Vad – Poduri (MM)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Suci de Sus
 Bibliografie: Kacsó 1987, p. 66, fig. 15/1–3.
- 81. Valea lui Mihai – Groapa cu lut? (BH)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: nespecificat
 Încadrare culturală: grupul Cehăluț/Otomani
 Bibliografie: Kacsó 1997, p. 87, pl. XI/7–8; Bader 1978, p. 57, pl. XXXII/1.
- 82. Vălenii Șomcutei (MM)**
 Tip sit: Așezare
 Tip vas: vas cu manta
 Încadrare culturală: Suci de Sus
 Bibliografie: Romsauer 2003, p. 132.

83. Vârșand – Movila dintre vii (AR)

Tip sit: Așezare

Tip vas: nespecificat

Încadrare culturală: Otomani

Bibliografie: Popescu 1956, fig. 73/1–2, 8.

84. Verbicioara (DJ)

Tip sit: Așezare

Tip vas: vas cu manta

Încadrare culturală: Verbicioara

Bibliografie: Berciu 1952, fig. 10; Berciu 1961, p. 142, fig. 6.

85. Viștea – Kikutverme (CJ)

Tip sit: Așezare

Tip vas: vas cu manta

Încadrare culturală: Otomani/Wietenberg.

Bibliografie: Boroffka 1994, Taf. 144/12.

86. Zalău (SJ)

Tip sit: nespecificat

Tip vas: nespecificat

Încadrare culturală: nespecificat

Bibliografie: Kacsó 1981, nota 141 (*apud* Romsauer 2003, p. 132).**87. Zăbala (CV)**

Tip sit: Așezare

Tip vas: nespecificat

Încadrare culturală: Wietenberg

Bibliografie: Romsauer 2003, p. 132.

88. Zurbaua 1 (IF)

Tip sit: Așezare

Tip vas: vas cu manta

Încadrare culturală: Tei

Bibliografie: Inedit.

Descoperirile din spațiul românesc se încadrează în tipologia întocmită de Romsauer (Pl. IV)²⁶. Tipurile întâlnite în spațiul analizat sunt A1 (vas înconjurat de o manta cu gură de acces și găuri de ventilație), A2 (vas sprijinit pe doi pereți laterali, uniți printr-un manșon), B1/B2/C1 (vas cu grătar²⁷) și D1/D2 (pedestal). Pentru o mai ușoară urmărire a graficelor, am ales să folosesc denumiri generice în legendă, astfel: A1 – *Vas cu manta*; A2 – *Vas cu pereți laterali*; B1/B2 – *Vas cu grătar*; D1/D2 – *Pedestal*. Am adăugat și o categorie separată, numită *Miniatural*. În aceasta se încadrează descoperirile de vase tip A1, ale căror dimensiuni sunt considerabil reduse (sub 15 cm înălțime). În multe cazuri, fragmentarea accentuată a împiedicat încadrarea într-o anumită categorie. Acestea apar în coloana *nespecificat*.

Pentru baza de date am strâns informații din 88 de puncte arheologice. Majoritatea publicațiilor au menționat doar descoperirea unor fragmente de vas *pyraunos*, motiv pentru care stabilirea numărului real de indivizi nu a putut fi realizată. De aceea, analiza s-a concentrat mai mult pe tipurile de vase descoperite și pe relația acestora cu tipul de sit – așezare/necropolă. Analiza s-a concentrat pe 62 de așezări, 11 necropole, la care s-au adăugat descoperiri din

14 puncte de tip nespecificat și o descoperire incertă de depozit/mormânt de incinerare. În 38 de puncte au fost descoperite vase cu manta, în 11 vase cu pereți laterali, în patru cazuri au fost descoperite vase miniaturale, în două pedestale și într-un singur caz a fost precizat un fragment de vas cu grătar. Pentru alte 32 de descoperiri nu s-a putut preciza tipul de vas.

Pe hartă (Pl. VI/a) am reprezentat distribuția pe județe a siturilor arheologice în care au fost menționate descoperiri de vase *pyraunoi*. Descoperirile se concentrează în jumătatea vestică a țării, cele mai multe fiind în județele din zona de NNV. Spațiul intracarpatic este legat cultural de centrul Europei, unde au fost semnalate destul de multe descoperiri de vase asemănătoare (Pl. V). La o primă vedere, pare că sudul țării are puține descoperiri, concentrate în zona de SV. Însă modul în care sunt prezentate primele două semnalări din Ilfov²⁸ pare să indice că piese asemănătoare nu erau atât de rar descoperite în zonă. Sudul țării este legat cultural de spațiul balcanic. Relativ recent au început să fie publicate semnalări de *pyraunoi* și în Bulgaria²⁹. Astfel, în perspectiva în care o parte a vechilor descoperiri vor fi valorificate în viitor, se poate ca numărul de *pyraunoi* descoperiți în Muntenia să sporească.

Raportat la tipul de sit (Pl. VI/b), predomină descoperirile din așezări (69,3%), în timp ce descoperirile din necropole sunt mai rare (13,6%). După tipul de vas (Pl. VII/a), cel mai des întâlnit este vasul cu manta (A1), urmat de vasul cu pereți laterali (A2). Vasul *pyraunos* apare ca instrument de gătit, fiind descoperit lângă vetre, în interiorul locuințelor, în strat sau în gropi de resturi menajere. După unele opinii, vasele cuptor de mari dimensiuni erau utilizate pentru gătitul în afara așezării, pentru situațiile în care nu era posibil gătitul pe vetre³⁰. Dumitru Berciu le numea chiar „vase de campanie”³¹.

Există și presupunerea că vasul ar avea un rol cultic. Adrian Ardeț și Dimitrie Negrei atribuie exemplarului descoperit la Caransebeș – *Balta Sărată* un caracter cultic, argumentul fiind modul de depunere³². De asemenea, raportându-se la vasele descoperite la Șoimuș – *Teleghi*, autorii descoperirii interpretează decorul de deasupra gurii de acces drept o reprezentare figurativă a unui chip (Pl. IX/b). Din aceleași contexte au fost extrase și alte piese cărora li se poate atribui un caracter cultic, inclusiv un vas zoomorf³³. O posibilă interpretare de acest fel poate fi dată și pedestaleului în formă de potcoavă de la Cernat. Acesta a fost găsit în așezare, împreună cu un obiect conic poziționat aproape de capătul său și un idol antropomorf³⁴.

Am introdus în analiză și mediul cultural în care au fost descoperite piesele (Pl. VII/b). Astfel, a rezultat că vasul cu manta este întâlnit exclusiv în așezări și este singurul

²⁶ Romsauer 2003, p. 20–51, pl. 3.²⁷ Fragmentul descoperit este prea mic pentru a putea fi încadrat tipologic. Vezi Bader 1978, p. XLIX/31.²⁸ Boroneanț 1981; Sandu 1992.²⁹ Leshtakov 2019.³⁰ Crăciunescu 2015, p. 138.³¹ Berciu 1952, p. 151.³² Ardeț, Negrei 2016.³³ Rișcuța, Marc 2015, p. 61.³⁴ Boroffka 1994, p. 94.

tip întâlnit în mediile Verbicioara, Tei, Periam-Pecica, Otomani, Deva-Românești, Cruceni-Belegiș și Balta Sărată. Vasul cu grătar apare menționat o singură dată într-o așezare Suci de Sus. Vase cu pereți laterali apar în așezări ale culturilor Suci de Sus, Gârla Mare și Grupul Cehăluț. Un fapt remarcant și de alții³⁵ este că există o diferențiere regională între interiorul arcului carpatic și spațiul de la sud de Carpați și Balcani. În Bazinul Carpatic întâlnim recipiente cu vas încorporat, dar și cu grătar sau piedestaluri. La sud se întâlnesc numai recipientele cu vas încorporat.

Piedestalul apare numai în cultura Wietenberg, unde, alături de vasul cu manta (Pl. IX/d), este întâlnit tot în așezări. Acestui tip de suport îi este dificil de atribuit o funcție clară, întrucât poate fi folosit atât pentru a înălța vasul deasupra focului, cât și ca simplu suport, neatins de foc³⁶. După tipologia întocmită de Romsauer, piedestalul în formă de potcoavă din cultura Wietenberg reprezintă o categorie distinctă, numită D1a. Exemplarul de formă pătrată (Pl. IX/e), descoperit în mediul Wietenberg la Rotbav³⁷, se înscrie în tipul D2.

În cazul necropolelor au fost semnalate vase de tip A2, cu pereți laterali. Au fost descoperite în stare fragmentară în cadrul culturii Suci de Sus³⁸. Vase reîntregibile se cunosc din necropola de la Lăpuș (Pl. IX/c)³⁹. Fragmente al căror tip nu a putut fi indicat au mai fost semnalate în culturile Lăpuș, Igrița, Gârla Mare și Grupul Cehăluț. În cadrul culturii Gârla Mare, fragmente din același vas au fost folosite drept capace în mormintele m. 64, m. 65 și m. 67 de la Plosca⁴⁰. Fenomenul utilizării fragmentelor de *pyraunos* în inventarul funerar este consemnat atât în Europa centrală, cât și în Balcani, fiind legat aproape exclusiv de mormintele de incinerare⁴¹. Spre exemplu, un fragment din partea inferioară a instalației este menționat în necropola de incinerare de la Baley, din sud-vestul Bulgariei⁴².

În ceea ce privește vasele miniaturale, pentru spațiul analizat au fost semnalate descoperiri strict în cadrul culturii Gârla Mare, în mediul funerar (Pl. IX/f-i). Funcționale, asemenea omoloagelor de mari dimensiuni⁴³, acestea ridică întrebări privind rolul lor în contextul funerar. În opinia lui Gabriel Crăciunescu, ar putea avea un rol religios sau ar putea reprezenta un simbol al decedatului⁴⁴. Din descrierea exemplarului de la Balta Verde (Pl. IX/h) reiese că a fost făcut dintr-o pastă prost frământată, cu pietricele și pleavă, și ars insuficient⁴⁵ – un posibil indiciu că vasul a fost realizat în grabă, pentru a fi inclus în mobilierul funerar. Analogii relevante se întâlnesc în cultura Piliny, unde vasele *pyraunoi* apar exclusiv sub formă miniaturală, în mediu

funerar, în mormintele bogat mobilate, însoțite de ofrande de piese miniaturale din bronz sau aur și care adăpostesc uneori rămășițe ale mai multor indivizi⁴⁶. În necropola de la Radzovce (Slovacia), *pyraunosul* a fost descoperit în mormântul principal, diferențiat de restul prin amenajarea cu pietre, poziția centrală în cadrul necropolei, dar și prin inventarul bogat⁴⁷.

CONCLUZII

Distribuția geografică a tipurilor de vase *pyraunos* din spațiul actual al României reflectă oarecum orientarea culturală a comunităților preistorice: descoperirile se concentrează în jumătatea vestică a țării, cu legături clare spre centrul Europei, în timp ce sudul este conectat cultural spațiului balcanic, unde cercetările recente încep să evidențieze un număr tot mai mare de piese similare. În acest context, descoperirile din zona județelor Ilfov și Argeș par să indice că vasele *pyraunoi* nu erau atât de rare la sud de Carpați pe cât sugerează stadiul actual al cercetării, existând perspective ca numărul lor să sporească odată cu valorificarea unor descoperiri mai vechi.

Analizele realizate pe vasele descoperite la Zurbaua 1 au oferit indicii cu privire la modul de realizare a acestui tip de vas. Există posibilitatea ca șanțul de la îmbinarea VP cu VS să fie rezultatul utilizării unei nuiete sau a unei sfoci cu care s-a trasat nivelul de la care începea vasul suport.

Elementele chimice identificate sunt comune în alcătuirea argilelor⁴⁸. Valorile apropiate ale oxigenului și siliciului din compoziția celor două vase sunt indicatori că acestea au fost realizate dintr-un lut extras din aceeași zonă. Acest lucru va putea fi confirmat dacă, pe viitor, vor fi realizate mai multe analize pe ceramica și argila din situl de la Zurbaua 1.

Din punct de vedere funcțional, vasul *pyraunos* este asociat în primul rând cu activitățile culinare, fiind descoperit preponderent în așezări, în proximitatea vetrelor, în interiorul locuințelor sau în gropi cu resturi menajere. Unele opinii sugerează că exemplarele de mari dimensiuni erau utilizate pentru gătitul în afara așezării, în situații în care nu era posibil gătitul pe vatră, ceea ce le conferă un caracter practic deosebit de versatil. Cu toate acestea, prezența lor în contexte funerare, sub formă fragmentară sau miniaturală, precum și unele modalități de depunere ridică întrebări privind o posibilă interpretare rituală, susținută de asocierea cu piese cu caracter cultic în câteva cazuri.

Analiza tipologică evidențiază o diferențiere regională clară: în Bazinul Carpatic apar toate tipurile cunoscute – vas cu manta, vas cu pereți laterali, vas cu grătar și piedestal – în timp ce la sud de Carpați și în spațiul balcanic sunt atestate exclusiv recipientele cu vas încorporat. Este important de subliniat că, deși sunt atestate mai multe tipuri de vas în

³⁵ Romsauer 2003, p. 52.

³⁶ Romsauer 2003, p. 29.

³⁷ Boroffka 1994, p. 169, Taf. 115/9.

³⁸ Bader 1976, p. 44, Taf. 7/1–5.

³⁹ Kacsó 1975, p. 51, fig. 9/1–3.

⁴⁰ Motzoi-Chicideanu 2004, p. 239.

⁴¹ Romsauer 2003, p. 91–97.

⁴² Alexandrov *et alii* 2016, p. 439.

⁴³ Crăciunescu 2015, p. 133.

⁴⁴ Crăciunescu 2015, p. 138.

⁴⁵ Berciu, Comșa 1956, p. 303.

⁴⁶ Guba 2012, p. 101.

⁴⁷ Guba 2012, p. 105.

⁴⁸ Sandu *et alii* 2010, p. 533.

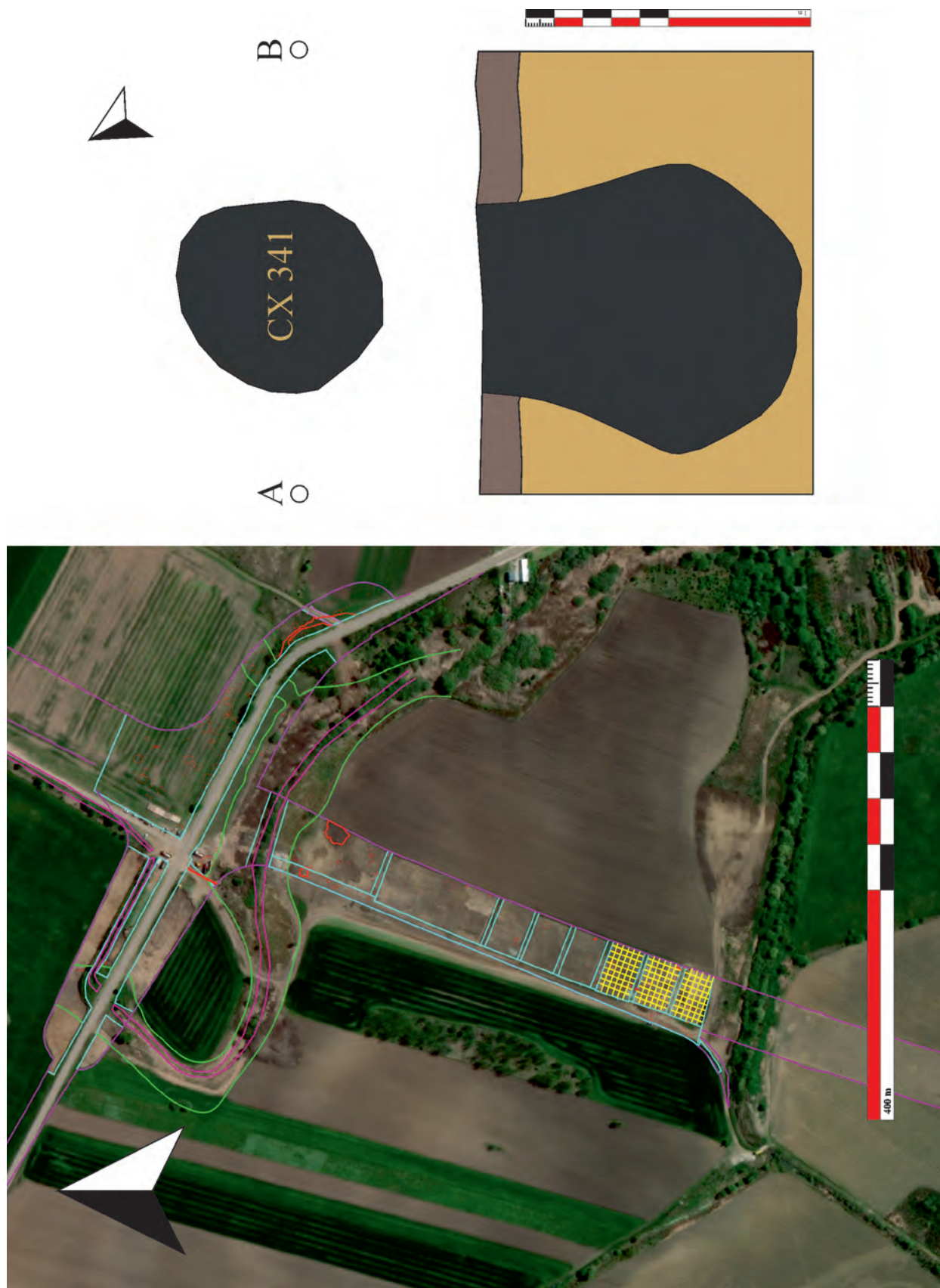
cadru aceleiași culturi, nu au fost identificate până acum vase de două sau mai multe tipuri în același sit. Vasul cu manta rămâne cel mai frecvent tip, prezent în toate mediile culturale analizate. Vasele miniaturale, un element întâlnit și în Europa centrală, au fost descoperite în spațiul analizat exclusiv în mediul funerar al culturii Gârla Mare, reprezentând o categorie aparte, cu posibile conotații religioase sau simbolice.

În ansamblu, analiza celor 88 de puncte arheologice evidențiază că vasul *pyraunos* reprezintă un element cultural semnificativ al epocii bronzului pe teritoriul României, a cărui distribuție, tipologie și context de descoperire reflectă atât rețelele de influență culturală ale epocii, cât și complexitatea practicilor cotidiene și funerare ale comunităților preistorice.

BIBLIOGRAFIE

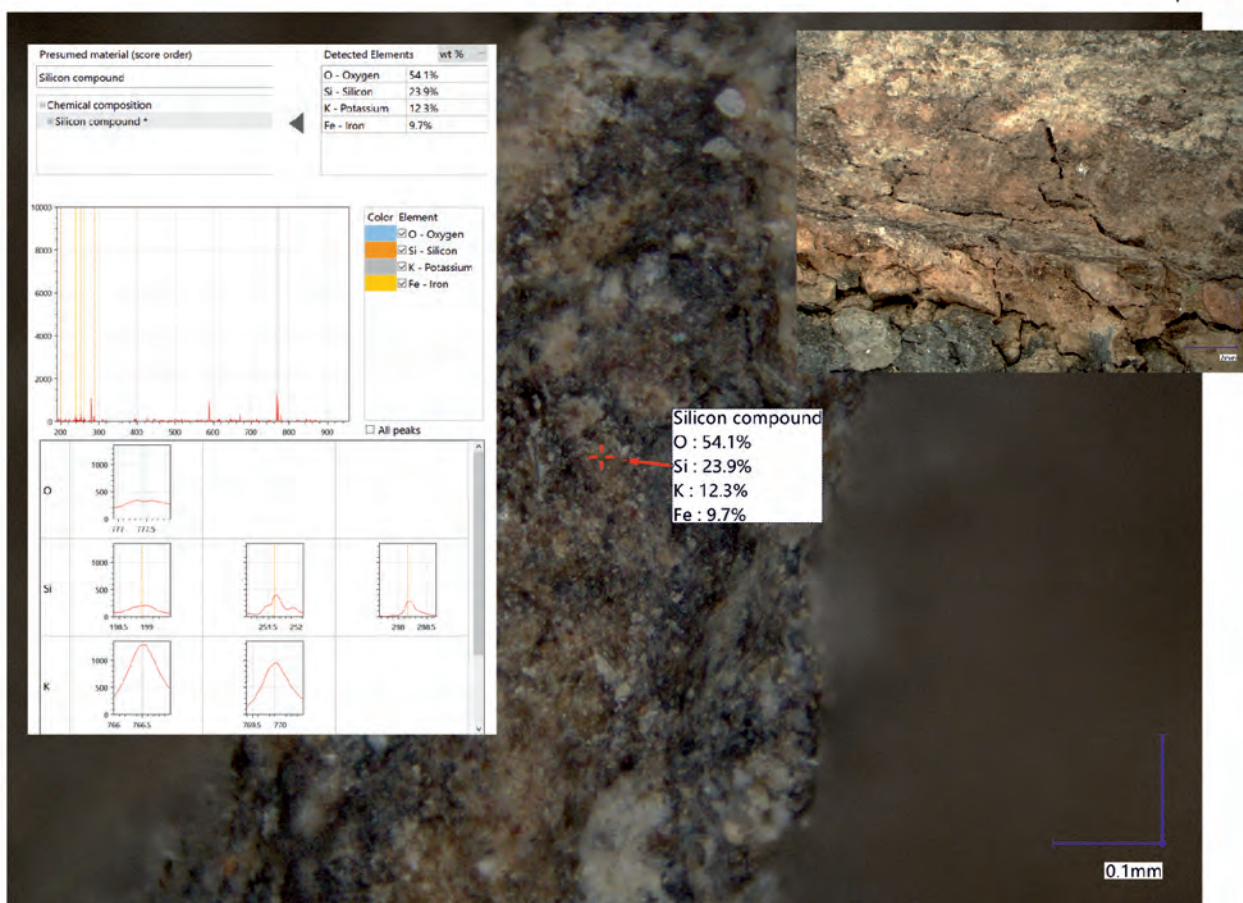
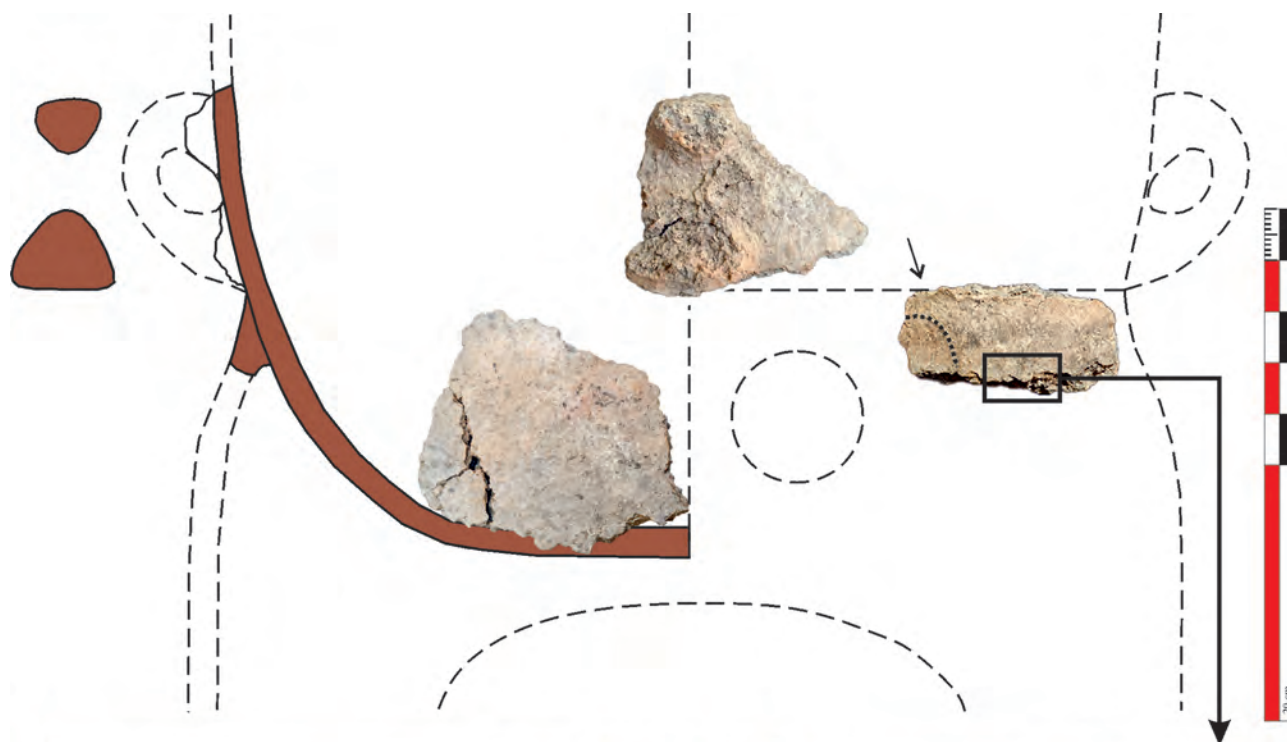
- Alexandrov et alii 2016 – S. Alexandrov, G. Ivanov, T. Hristova, *The Necropolis of Baley in Northwest Bulgaria and its Significance for the End of the Bronze Age and the Beginning of the Iron Age in the Lower Danube Region*, în: K. Bacvarov, R. Gleser (Eds.), *Southeast Europe and Anatolia in Prehistory. Essays in Honor of Vassil Nikolov on his 65th Anniversary*, UPA 293, Bonn, 2016, p. 439–456.
- Ardeț, Negrei 2016 – A. Ardeț, D. Negrei, *A ritual ceramic pot pyraunos type discovered in Caransebeș-Balta Sărată*, *Tibiscum* 6, 2016, p. 37–50.
- Bader 1976 – T. Bader, *O veche colecție de ceramică aparținând culturii Suci de Sus în Muzeul județean Mureș*, *Marisia* 6, 1976, p. 37–47.
- Bader 1978 – T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică*, București, 1978.
- Banner 1929 – J. Banner, *A görög pyraunos eredete II*, *DolgCluj* 5(1–2), 1929, p. 34–42.
- Bejinariu, Lakó 2000 – I. Bejinariu, É. Lakó, *Contribuții la cunoașterea Bronzului târziu din nord-vestul României. Așezarea de la Crasna*, *ActaMP* 32(1), 2000, p. 153–219.
- Berciu 1952 – D. Berciu, *Șantierul Verbicioara*, *SCIV* 3, 1952, p. 141–189.
- Berciu 1953 – D. Berciu, *Catalogul muzeului arheologic din Turnu-Severin*, *MCA* 1, 1953, p. 589–691.
- Berciu 1961 – D. Berciu, *Die Verbicioara-Kultur. Vorbericht über eine neue, in Rumänien entdeckte bronzezeitliche Kultur*, *Dacia NS* 5, 1961, p. 123–161.
- Berciu, Comșa 1956 – D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile de salvare de la Balta Verde și Gogoșu (1949 și 1950)*, *MCA* 2, 1956, p. 251–489.
- Boroffka 1994 – N. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, UPA 19, vol. I–II, Bonn, 1994.
- Boroneanț 1981 – V. Boroneanț, *Cercetări arheologice privind cultura Tei de la Chitila-Cărămidărie*, *CAB* 3, 1981, p. 195–225.
- Conze 1890 – A. Conze, *Griechische Kohlenbecken*, *JDAI. AA* 5, 1890, p. 118–141.
- Crăciunescu 1992 – G. Crăciunescu, *Așezare a culturii Gârla Mare la Izvoarele*, *Th-D* 13(1–2), 1992, p. 43–47.
- Crăciunescu 2015 – G. Crăciunescu, *Bronze age Pyraunos pots and clay plates discovered in Oltenia*, *Tibiscum* 5, 2015, p. 131–146.
- Crăciunescu 2022 – G. Crăciunescu, *Cultura Žuto Brdo – Gârla Mare în vestul Olteniei*, Ediție îngrijită de Florin Ridiche, Brăila, 2022.
- Dimoula et alii 2022 – A. Dimoula, Z. Tsirtsoni, P. Yiouni, A. Chohadzhiev, P. Darcque, M. Ivanova, C. Koukouli-Chryssanthaki, S. Koulidou, K. Leshtakov, P. Leshtakov, K. Filis, D. Malamidou, N. Merousis, A. Papanthimou, V. Petrova, E. Stefani, N. Todorova, K. Tzanavari, E. Voulgari, S. M. Valamoti, *Cooking in progress: Evolution and diversity of cooking pottery in prehistoric Northern Greece and Bulgaria*, în: M. V. Soultana, A. Dimoula, M. Ntinou (Eds.), *Cooking with plants in Ancient Europe and beyond: interdisciplinary approaches to the archaeology of plant foods*, Leiden, 2022, p. 347–390.
- Dumitrașcu 1992 – S. Dumitrașcu, *Depozitul de bronzuri Nr. 2 de la Suncuiș*, *Analele Universității din Oradea* 2, Istorie–Arheologie–Filozofie, 1992, p. 2–11.
- Dumitrașcu, Emödi 1980 – S. Dumitrașcu, I. Emödi, *Materiale arheologice de la sfârșitul epocii Bronzului și începutul epocii Fierului descoperite la Biharea*, *ActaMP* 4, 1980, p. 47–67.
- Emödi 1980 – I. Emödi, *Necropola de la sfârșitul epocii Bronzului din peștera Igrîța*, *SCIVA* 31(2), 1980, p. 229–273.
- Fischl et alii 2001a – K. P. Fischl, V. Kiss, G. Kulcsár, *A hordozható tűzhelyek használat a Kárpát-medencében. I. Középső bronzkor*, *ΜΩΜΟΣ* 1, 2001, p. 163–193.
- Fischl et alii 2001b – K. Fischl, V. Kiss, G. Kulcsár, *Beiträge zum Gebrauch der tragbaren Feuerherde (Pyraunoi) im Karpatenbecken II. (Spätbronzezeit - Früheisenzeit)*, în: C. Kacsó (Hrsg.), *Der nord-karpatische Raum in der Bronzezeit*, Baia Mare, 2001, p. 125–156.
- Guba 2012 – S. Guba, *Pyraunoi in miniaturform der Pilinyer-Kultur*, în: R. Kujovský, V. Mitáš (Eds.), *Václav Furmánek a doba bronzová: zborník k sedemdesiatym narodeninám*, AS 13, Nitra, 2012, p. 99–107.
- Hänsel, Roman 1984 – B. Hänsel, P. Roman, *Siedlungsfunde der bronzezeitlichen Gârla Mare-Gruppe bei Ostrovu Corbului östlich des Eisernen Tores*, *PZ* 59, 1984, p. 188–229.
- Hochstetter 1984 – A. Hochstetter, *Kastanas. Ausgrabungen in einem Siedlungshügel der Bronze- und Eisenzeit Makedoniens 1975–1979. Die handgemachte Keramik Schichte 19 bis 1*, *PAS* 3, 1984.
- Kacsó 1975 – C. Kacsó, *Contributions à la connaissance de la culture de Suci de Sus à la lumière des recherches faites à Lăpuș*, *Dacia NS* 19, 1975, p. 45–68.
- Kacsó 1980 – C. Kacsó, *Descoperiri din epoca bronzului în depresiunea Sălajului*, *ActaMP* 4, 1980, p. 37–46.
- Kacsó 1981 – C. Kacsó, *Necropola tumulară de la Lăpuș* (teză de doctorat), Cluj-Napoca, 1981.
- Kacsó 1987 – C. Kacsó, *Beiträge zur Kenntnis des Verbreitungsgebietes und der Chronologie der Suci de Sus-kultur*, *Dacia NS* 31(1–2), 1987, p. 51–75.
- Kacsó 1990 – C. Kacsó, *Contribuții la cunoașterea Bronzului târziu din nordul Transilvaniei. Cercetările de la Libotin*, *Th-D* 11(1–2), 1990, p. 79–98.
- Kacsó 1995 – C. Kacsó, *Noi date cu privire la prima fază a culturii Suci de Sus*, *Apulum* 32, 1995, p. 83–100.
- Kacsó 1997 – C. Kacsó, *Faza finală a culturii Otomani și evoluția culturală ulterioară a acesteia în nord-vestul României*, *StudCom Satu Mare* 24, 1997, p. 85–110.
- László 1929 – J. László, *A görög pyraunos eredete*, *DolgCluj* 5(1–2), 1929, p. 27–33.
- Lazarovici 1977 – G. Lazarovici, *Cercetări arheologice de suprafață la hotarele județelor Cluj-Sălaj*, *ActaMP* 1, 1977, p. 35–44.
- Leshtakov 2019 – K. Leshtakov, *Some LBA Pyraunoi and Vessels with Internal Lugs from the Eastern Bulgaria*, în: V. Sîrbu, A. Comșa, D. Hortopan (Eds.), *Digging in the past of old Europe. Studies in Honor of Cristian Schuster at his 60th Anniversary*, Târgu Jiu – Brăila, 2019, p. 173–188.
- Marc et alii 2013 – A. Marc, C. Bodó, I. Barbu, M. Barbu, I. Codrea, C. Țuțuianu, *Un vas în formă de pasăre descoperit în așezarea de epoca bronzului de la Uroi – Sighet, or. Simeria, jud. Hunedoara*, în: *In Honorem Professoris Victor Spinei Septuagenarii*, *Istros* 19, 2013, p. 119–152.
- Marinescu 1995 – G. Marinescu, *Cercetările și descoperirile arheologice de epoca bronzului în nord-estul Transilvaniei (II)*, *RevBistr* 9, 1995, p. 49–124.
- Mastellari 2020 – V. Mastellari, *Calliade – Mnesimaco. Introduzione, Traduzione e Commento*, *FrC* 16.5, Göttingen, 2020.
- Motzoi-Chicideanu 2004 – I. Motzoi-Chicideanu, *Plosca, com. Bistret, jud. Dolj Punct: Cabana de metal*, CCA, Campania 2003, Cluj-Napoca, 2004, p. 237–240.
- Németi 1978 – I. Németi, *Descoperiri de la sfârșitul epocii Bronzului în zona Careiului*, *SCIVA* 29(1), 1978, p. 99–122.

- Németi 1990 – I. Németi, *Contribuții la cunoașterea sfârșitului epocii Bronzului din nord-vestul României*, SCIVA 31(1), 1990, p. 19–54.
- Nica 1987 – M. Nica, *Locuințe de tip Gîrla Mare și hallstattian descoperite în așezarea de la Ghidici (jud. Dolj)*, Th-D 8(1–2), 1987, p. 16–38.
- Orth 2020 – C. Orth, *Aristophon – Dromon. Einleitung, Übersetzung, Kommentar*, FrC 16.2, Göttingen, 2020.
- Pădureanu 1987–1988 – E. Pădureanu, *Noi așezări din epoca bronzului în județul Arad*, ActaMN 24–25, 1987–1988, p. 507–528.
- Pădureanu 1990 – E. D. Pădureanu, *Noi descoperiri arheologice în așezarea fortificată de la Păuliș – Dealul Bătrîn, jud. Arad*, Th-D 11(1–2), 1990, p. 157–192.
- Petre-Govora 1983 – Gh. I. Petre-Govora, *Un orizont Hallstattian timpuriu în nord-estul Olteniei*, Th-D 4(1–2), 1983, p. 85–95.
- Popescu 1956 – D. Popescu, *Cercetări arheologice în Transilvania*, MCA 2, 1956, p. 41–250.
- Rișcuța, Marc 2015 – N. Rișcuța, A. Marc, *Descoperiri cu caracter cultic aparținând Bronzului târziu din așezarea de la Șoimuș-Teleghi (jud. Hunedoara)*, Sargetia SN 6, 2015, p. 41–80.
- Romsauer 2003 – P. Romsauer, *πύρραυνοι (P y r a u n o i). Prenosné piecky a podstavce z doby bronzovej a doby železnej*, Nitra, 2003.
- Sandu 1992 – V. Sandu, *Cercetări arheologice în zona Lunca-Bîrzești*, CAB 4, 1992, p. 163–195.
- Sandu et alii 2010 – I. Sandu, V. Vasilache, F.-A. Tencariu, V. Cotiugă, *Conservarea științifică a artefactelor din ceramică*, Iași, 2010.
- Schuster et alii 2001 – C. Schuster, A. Comșa, T. Popa, *The archaeology of fire in the Bronze Age of Romania*, Bibliotheka Musei Giurgiuvensis, Monograph Series II, Giurgiu, 2001.
- Sommerstein 2019 – A. H. Sommerstein (Ed.), *The Encyclopedia of Greek Comedy*, Vol. I, 2019.
- Soroceanu 1973 – T. Soroceanu, *Descoperirile din Epoca Bronzului de la Obreja (jud. Alba)*, ActaMN 10, 1973, p. 493–515.
- Soultana et alii 2022 – M. V. Soultana, A. Dimoula, M. Ntinou (Eds.), *Cooking with plants in Ancient Europe and beyond: interdisciplinary approaches to the archaeology of plant foods*, Leiden, 2022.
- Stratan, Vulpe 1977 – I. Stratan, A. Vulpe, *Der Hügel von Susani*, PZ 52, 1977, p. 28–60.
- Șandor-Chicideanu 2003 – M. Șandor-Chicideanu, *Cultura Țuto Brdo – Gârla Mare. Contribuții la cunoașterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, Cluj-Napoca, 2003.
- Ștefan 2024 – C. E. Ștefan, *Așezarea de epoca bronzului de la Podu Broșteni-Poiana Popii (jud. Argeș, România)*, Târgoviște, 2024.
- Szentmiklosi 2010 – A. Szentmiklosi, *Locuirea de tip Cruceni-Belegiș de la 1999*, Banatica 20(1), 2010, p. 293–306.
- Tompa 1937 – F. Tompa, *25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn 1912–1936*, în: BerRGK 24–25, 1934–1935 (1937), p. 27–127.

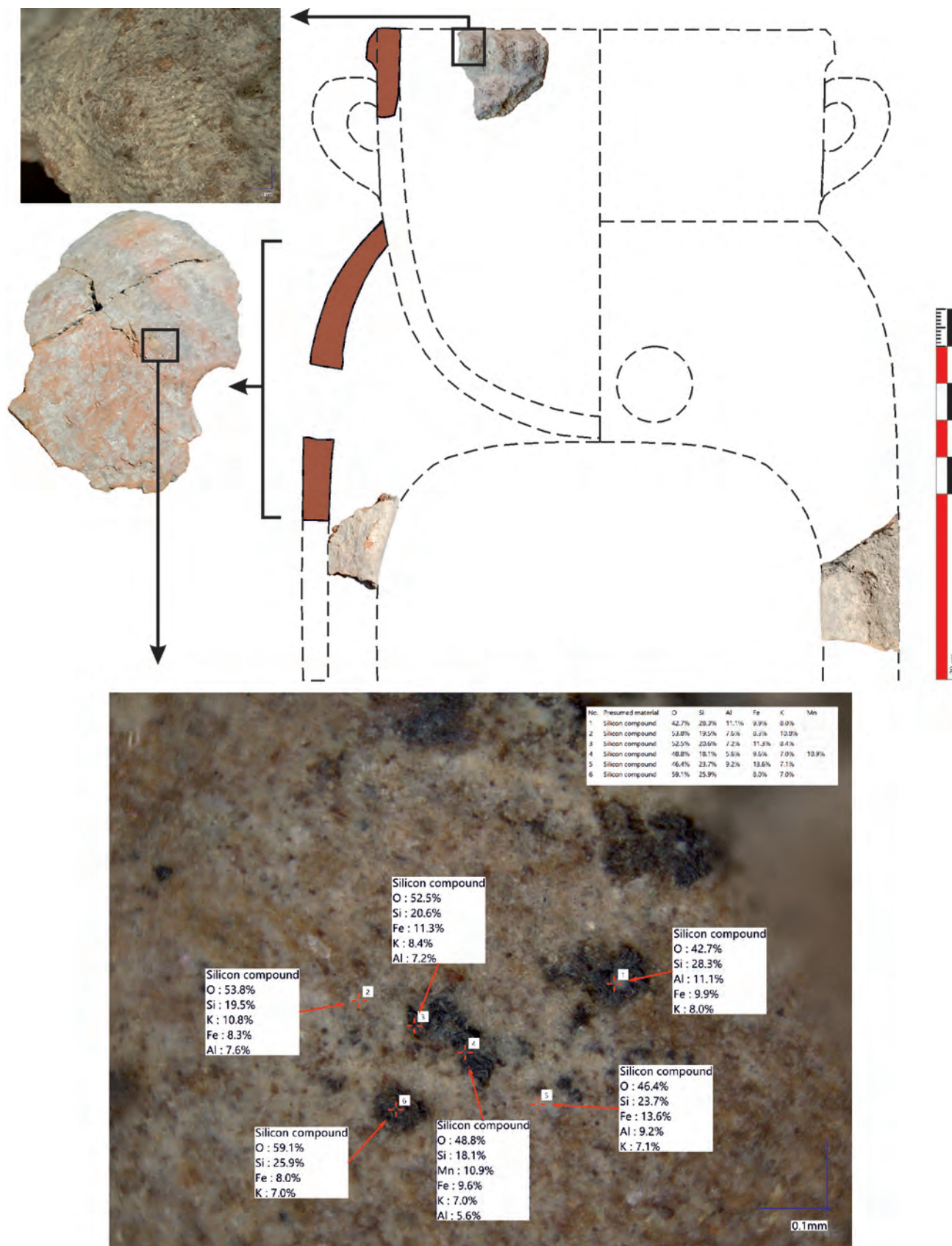
Planşa I. Poziţionarea pe hartă a sitului de la Zurbaua 1; Complexul 341.

Plate I. Location of the Zurbaua 1 site on the map; Feature 341.

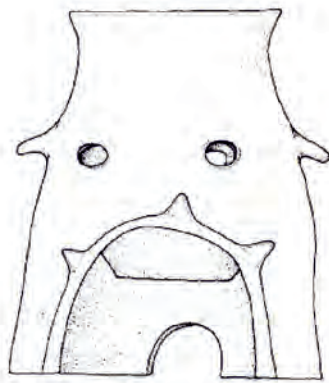
Planşa II. Vasul 1: Reconstruire grafică; Analize microscopice.

Platell. Vessel 1: Graphic reconstruction; Microscopic analyses.

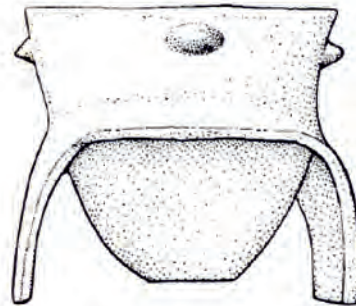

Planșa III. Vasul 2: Reconstituire grafică; Analize microscopice.

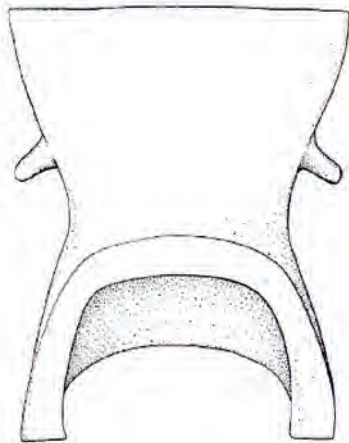
Plate III. Vessel 2: Graphic reconstruction; Microscopic analyses.

A1

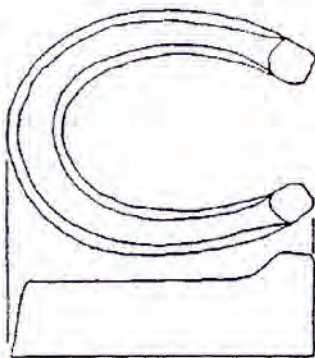
A2

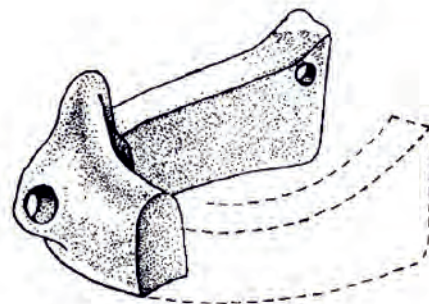
B1

B2

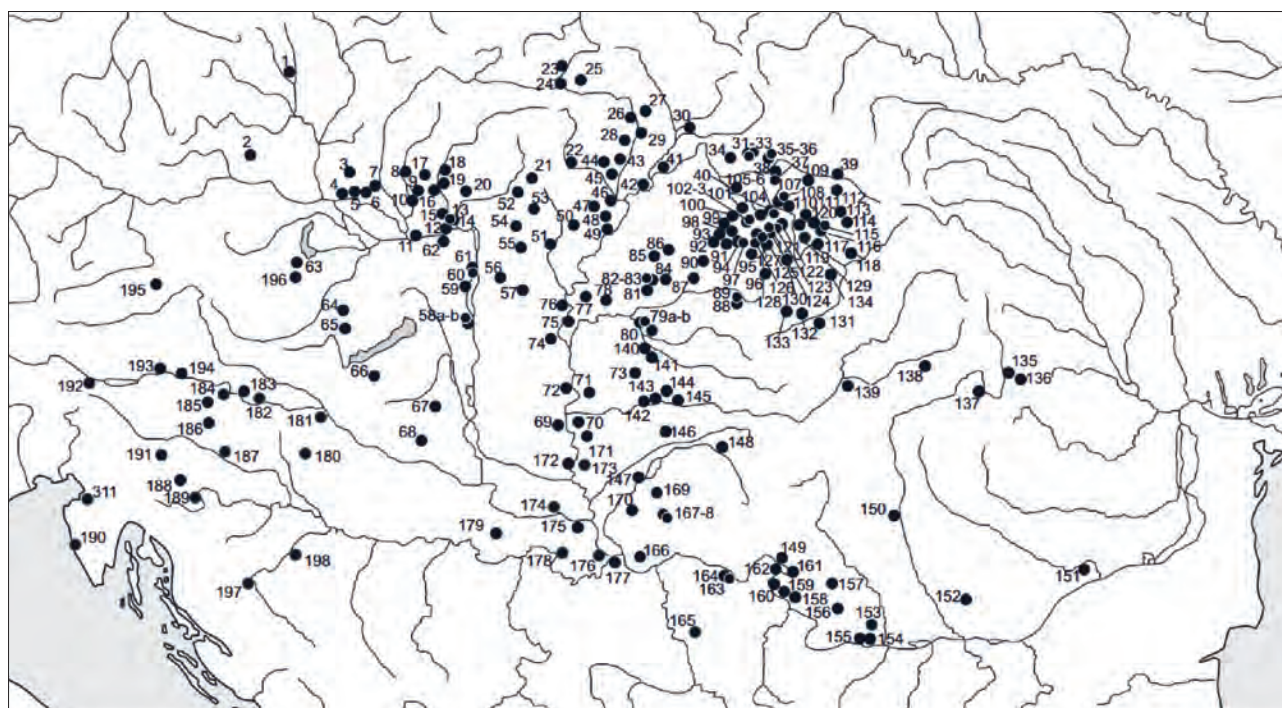
D1

D2

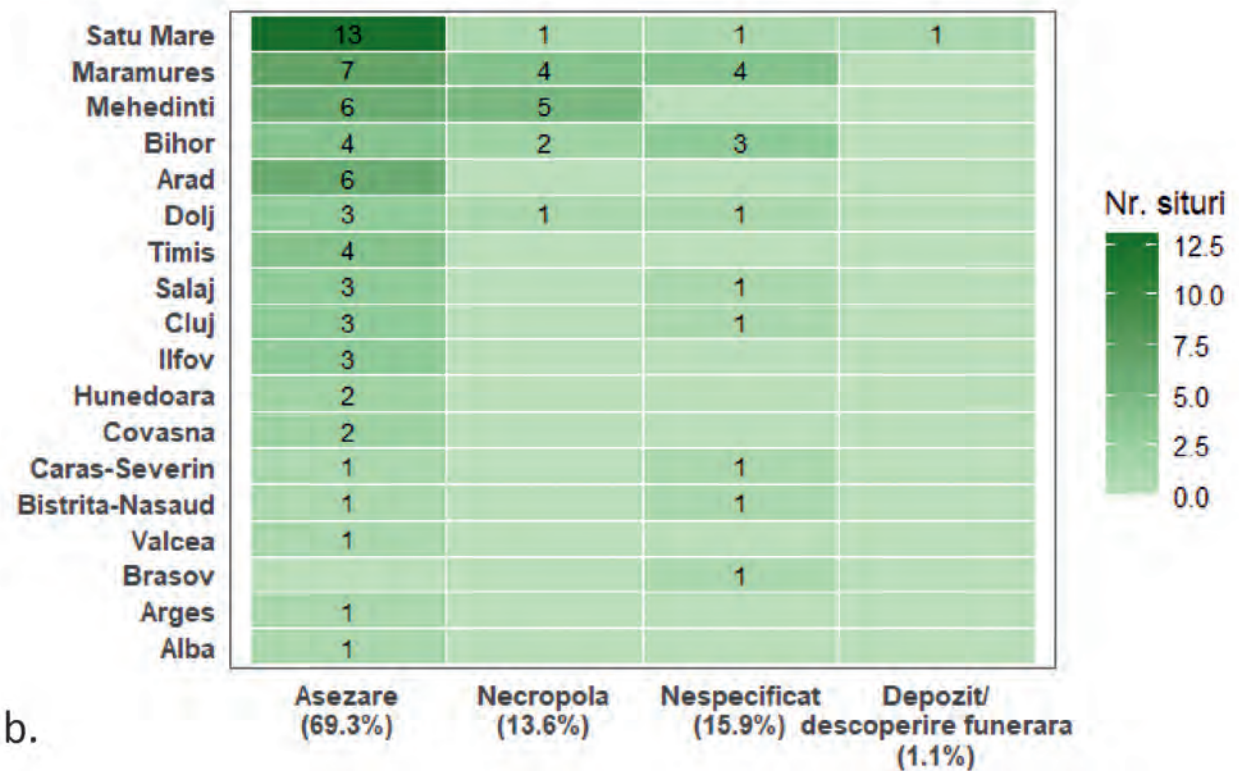
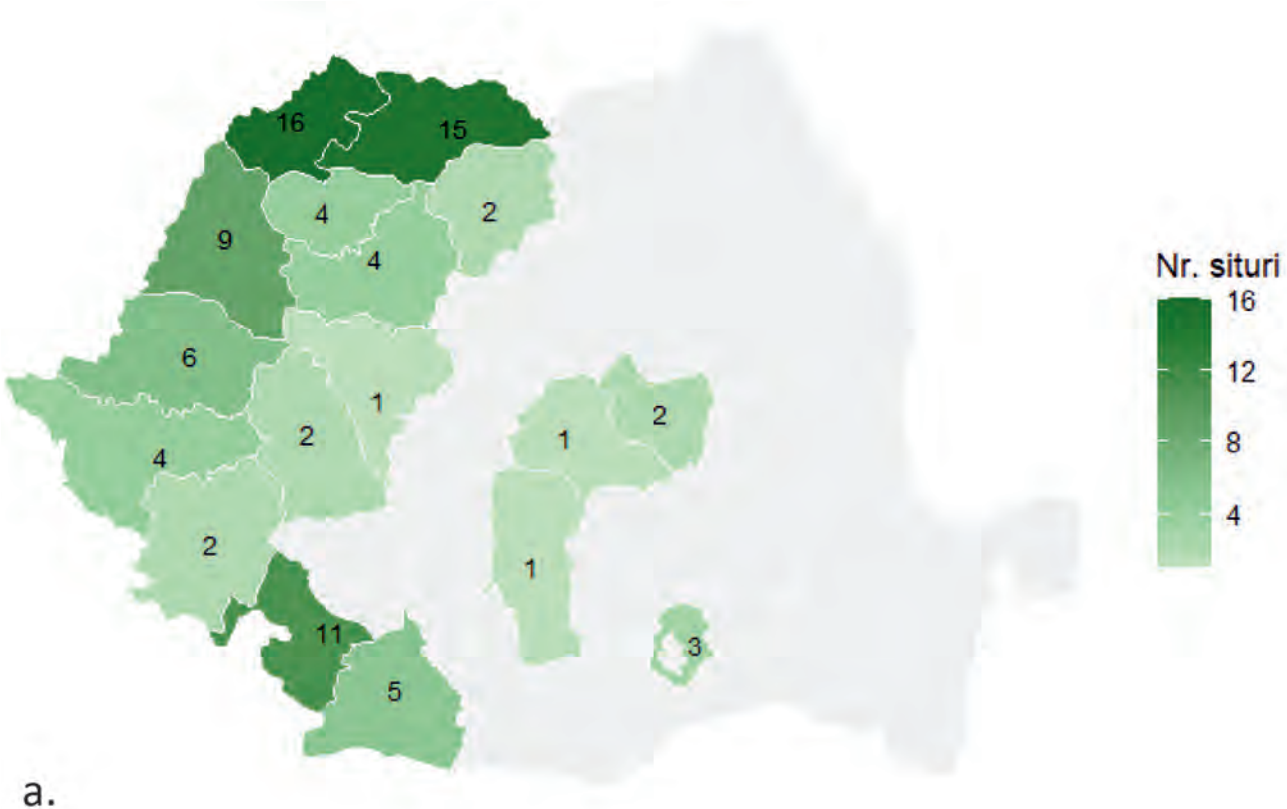
Planșa IV. Tipologia vaselor pyraunos de pe teritoriul României (după Romsauer 2003, obr. 2).

Plate IV. Typology of pyraunos vessels from the territory of Romania (after Romsauer 2003, obr. 2).

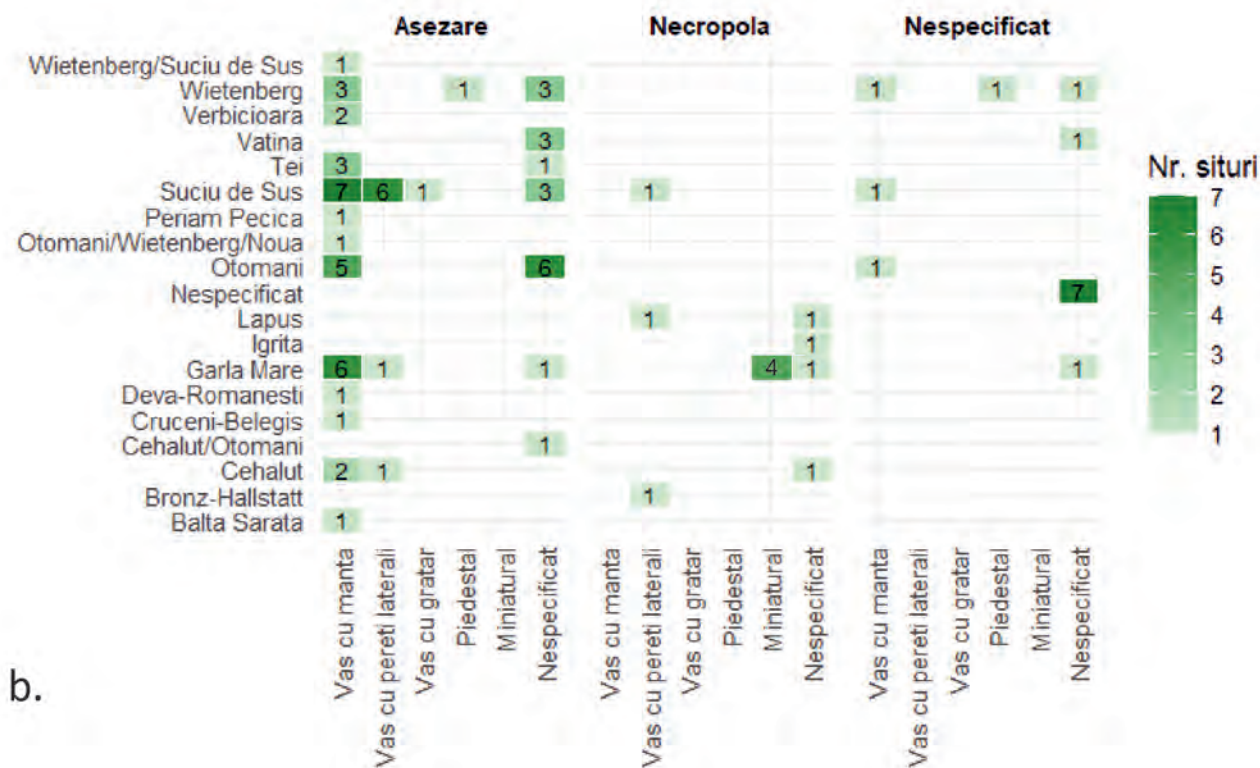
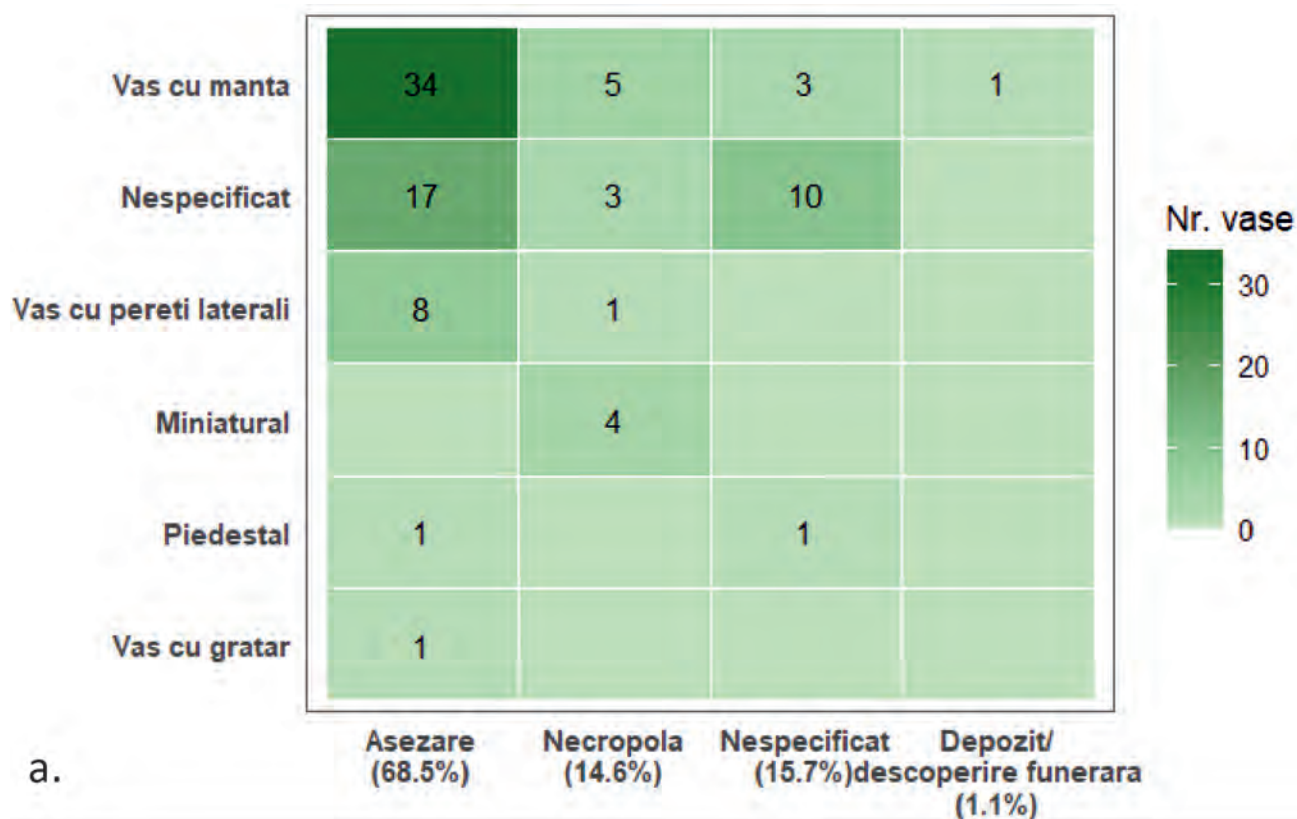
1	BRNO-OBŘANY (CZ)	31	BRNO-OBŘANY (CZ)	61	BRNO-OBŘANY (CZ)	111	BAIA MARE	161	OSTROVU MARE
2	GROßREIPERSDORF (A)	32	DEPOVO	62	BAKŠ	112	GIULEŢI	162	OSTROVUL CORBULUI
3	BUDMERICE (SK)	33	DJAKOVO	63	KÉTEGYHÁZA	113	LÁPUS	163	BOLJETIN
4	CHORVÁTSKY GROB	34	CEPA	64	ALPÁR	114	SUCIU DE SUS	164	MALE LIVADICE
5	ČATAJ	35	SOLOTVINO	65	NAGYRÉV	115	VAD	165	PLAŽINE
6	HOSTE	36	JÁNKMAJTIS (H)	66	TÖSZEG	116	COPALNIC-MĂNĂSTUR	166	OMOLJICA
7	SLÁDKOVIČOVO	37	KENÉZLŐ	67	TÜRKEVE	117	LIBOTIN	167	VRŠAC
8	NITRA	38	TISZATARDOS	68	TÖRKÖSZENTMIKLÓS	118	CICEU-CORABIA	168	VATIN
9	MAŇA	39	INANCS	69	BÉKÉS	119	LÁPUSEL	169	ILANOŽA
10	ŠURANY (N. Hrádok)	40	EDELÉNY	70	SARKAD	120	OARŢA DE JOS	170	RABE
11	IŽA	41	ALSÓVADÁSZ	71	BÁKONSZEG	121	ACĂŞ	171	MOŞORIN
12	ŠTÚROVO	42	MUHÍPUSZTA	72	BÉRETTYŐÚJFALU	122	DERŞIDA	172	FARKAŽIIN
13	MALÁ NAD HRONOM	43	EMŐD	73	GÁBORJÁN	123	CEHAŁUŢ	173	NOVI SAD
14	MALÉ KOŠIH	44	MEZŐCSÁT	74	DEBRECEN	124	ACĂŞ	174	BELEGIŠ
15	KAMENIN	45	ÁRKÓTÓ	75	HÁJDÚSAMSON	125	VALÉNI ŠOMCUTEI	175	BEGRAD
16	ŠAROVCE	46	FÜZESABONY	76	BIHAREA (RO)	126	ZĂLĂU	176	GOMOLAVA
17	VRÁBLE	47	JÁSZDÓZSA	77	ŠUNCUIUŞ	127	CLUJ-NAPOCA		
18	RYBNÍK	48	PILINY	78	GRITA-PEŞTERA	128	VIŞTEA		
19	HORNÁ SEČ	49	NAGYBÁTONY	79	ROŞIORI	129	DOROLŢU		
20	SANTOVKA (Mađarovce)	50	BUJAK	80	OTOMANI	130	CĂPRIORARA		
21	RADZOVCE	51	HATVAN	81	VALEA LUI MIHAI	131	CERNAT		
22	VČELINCE	52	KAKUCS	82	CURTUIUŞENI	132	ZABALA		
23	VEKÁ LOMNICA	53	CEGLÉD	83	DINDEŢI	133	ROTBÁV		
24	GÁNBÓVCE	54	58a-b DUNAÚJVÁROS	84	SUPLAČU DE BARCÁU	134	SIGHISOARA		
25	SPIŠKÝ ŠTVRTOK	55	60-1 BUDAPEST	85	CRAŞNA	135	OBREJA		
26	KOŠICE (Barca)	56	SZÁZHALOMBATTA	86	TÁŠAD	140	VÁRŠAND		
27	ROZHANOVCE	57	SÚTTÓ	87	PISCOLT	141	SOCODOR		
28	VEKÁ IDA	58	62 SÓPRON	88	CIUMEŢI	142	PECICA		
29	NÍŽNÁ MYŠĽA	59	63 CELLDÖMÖLK	89	FOIENI	143	ARAD		
30	IŽKOVCE	60	JÁNOSHÁZA	90	BERVENI				
31-3	BEREHOVO (UA)	61	SOMOGYVÁR	91	102-3 CAREI				
35-6	KVASOVO	62	LENGYEL	92	104 CULCIU MIC				
		63	PÉCS	93	105-6 CULCIU MARE				
		64	RÖSZKE	94	107 MEDIEŞU AURIT				
		65	ŐSZENTVÁN						
		66							
		67							
		68							
		69							
		70							
		71							
		72							
		73							
		74							
		75							
		76							
		77							
		78							
		79							
		80							
		81							
		82							
		83							
		84							
		85							
		86							
		87							
		88							
		89							
		90							
		91							
		92</							

Plate V. Map of pyraunos vessel discoveries in central and eastern Europe (after Romsauer 2003, Harta 1).

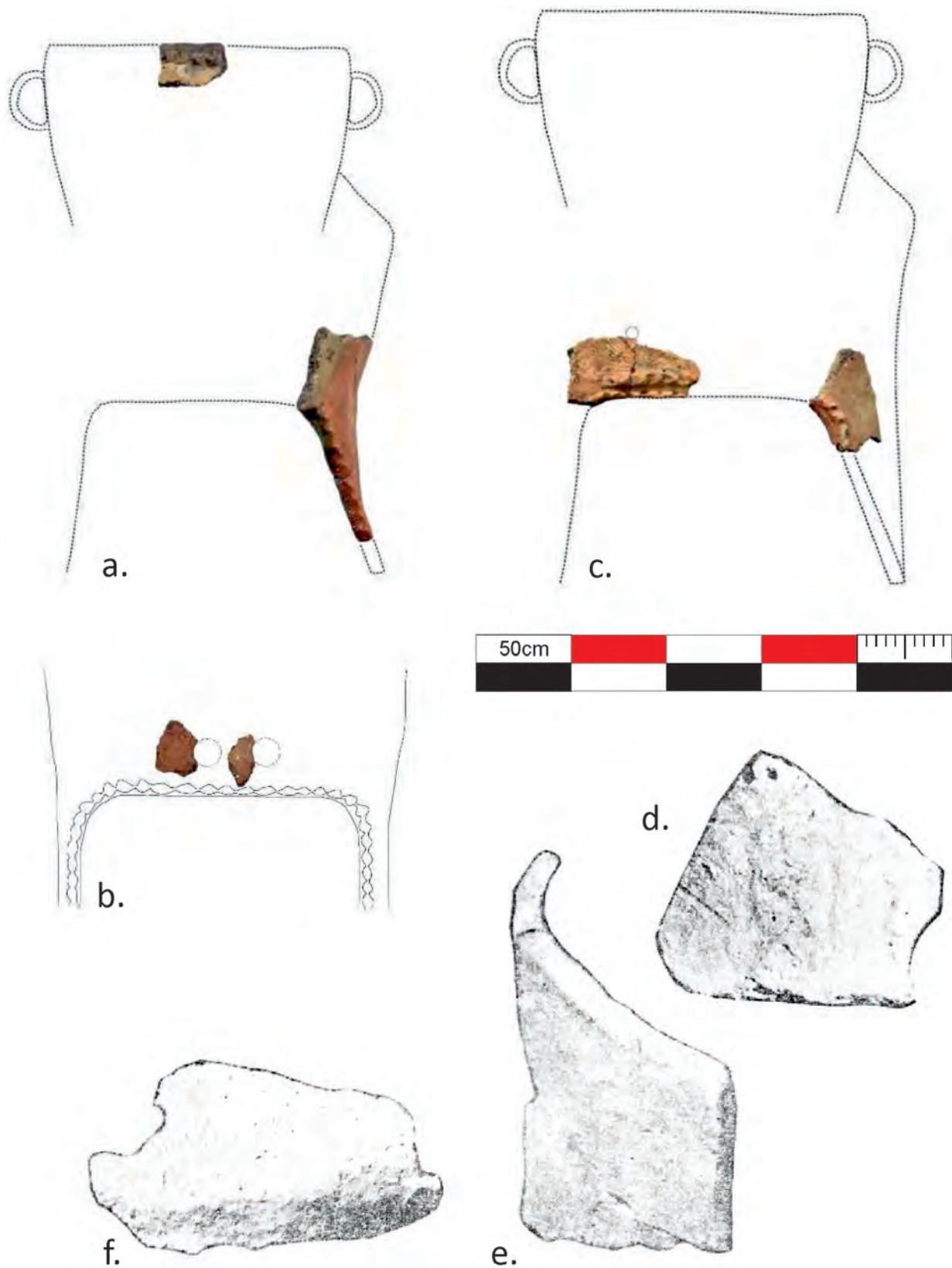
Planșa VI. a. Repartiția densității descoperirilor de vase pyraunos din România; **b.** Grafic 1. Repartiția descoperirilor de vase pyraunos în funcție de județ și mediul de descoperire.

Plate VI. a. Distribution of the density of pyraunos vessel discoveries in Romania; **b.** Graph 1. Distribution of pyraunos vessel discoveries by county and discovery context.

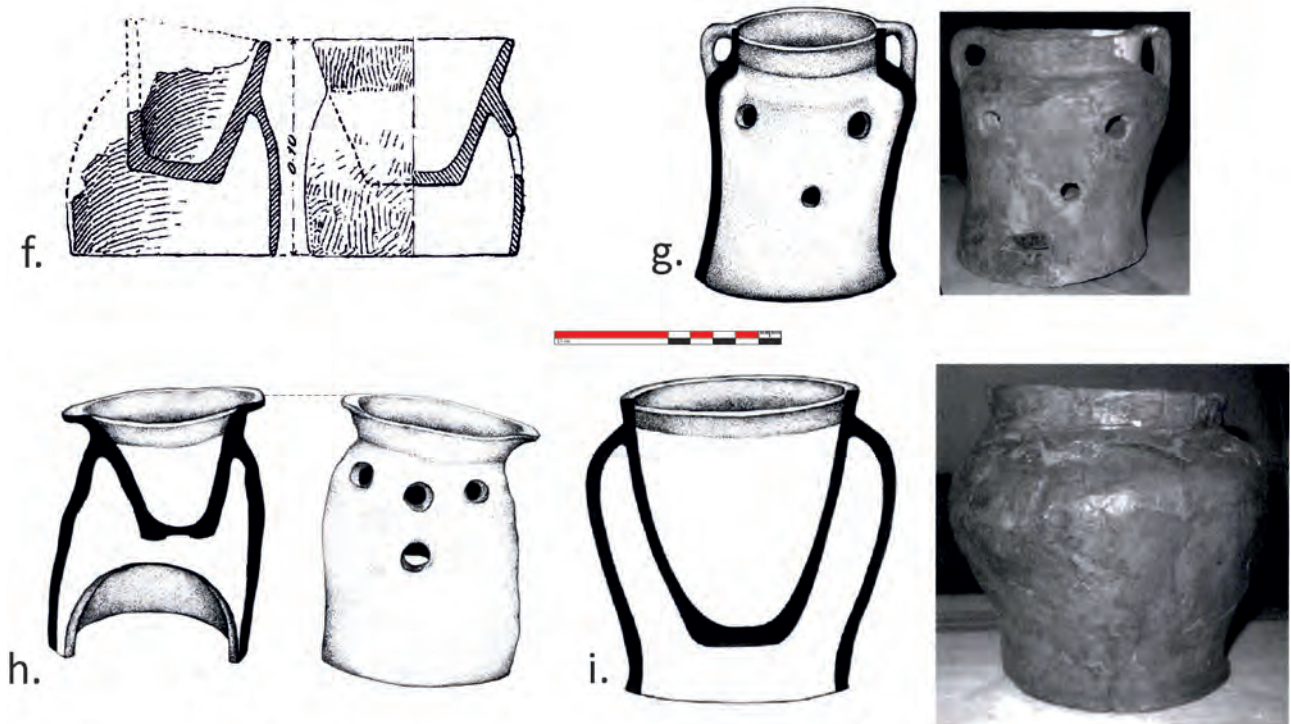
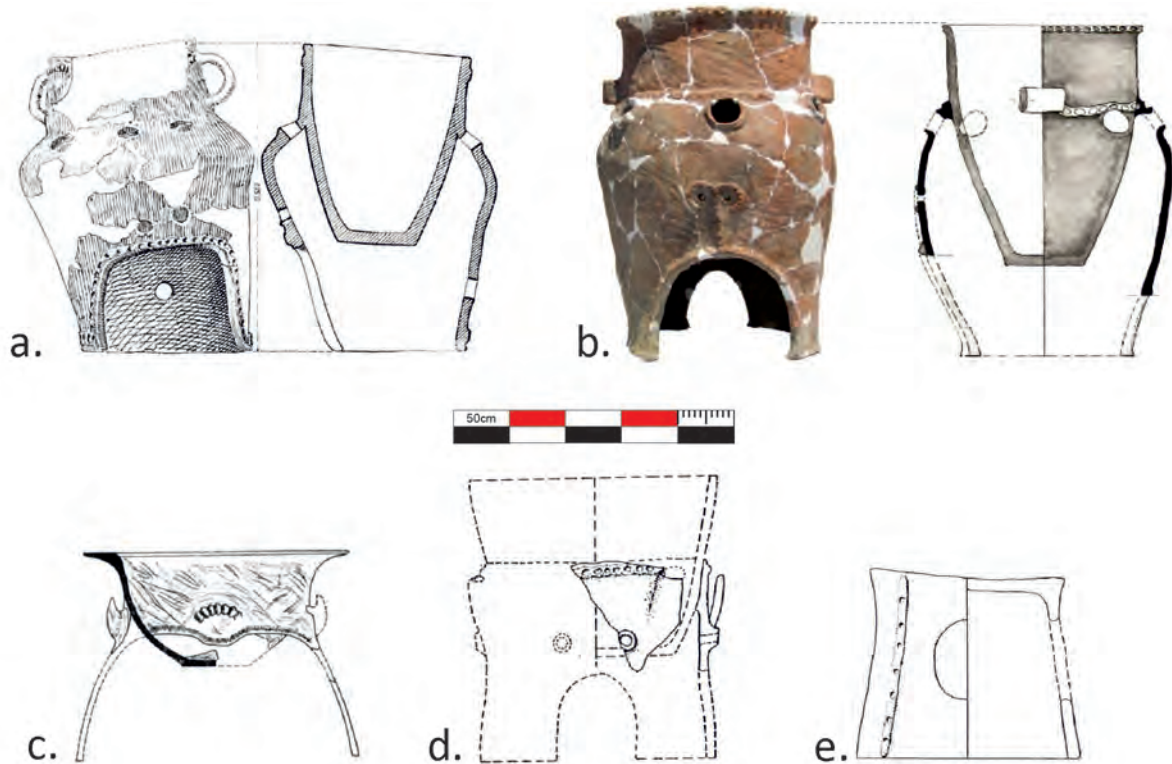
Planșa VII. a. Grafic 2. Densitatea descoperirilor de vase pyraunos raportată la tipul de vas și mediul de descoperire; **b.** Grafic 3. Raportul dintre mediul cultural, tipul de vas și mediul de descoperire.

Plate VII. a. Graph 2. Density of pyraunos vessel discoveries according to vessel type and discovery context; **b.** Graph 3. The relationship between cultural context, vessel type and discovery context.

Planșa VIII. Descoperiri de vase pyraunos din cultura Tei: **a–c.** Vase de la Podu Broșteni – Poiana Popii; **d–f.** Fragmente de la Lunca-Bârzești – Punctul 2 – fără scară (a–c. după Ștefan 2024, pl. CXXIII/9, CXXV/11, CXXXVIII/4; d–f. după Sandu 1992, pl. III/12, V/1–2).

Plate VIII. Pyraunos vessel discoveries from the Tei culture: **a–c.** Vessels from Podu Broșteni – Poiana Popii; **d–f.** Fragments from Lunca-Bârzești – Point 2 – not to scale (a–c. after Ștefan 2024, pl. CXXIII/9, CXXV/11, CXXXVIII/4; d–f. after Sandu 1992, pl. III/12, V/1–2).

Planșa IX. Vase pyraunos descoperite pe teritoriul României: **a.** Verbicioara; **b.** Șoimuș – Teleghi; **c.** Lăpuș; **d.** Dorolțu; **e.** Rotbav – La Pârâu; **f.** Balta Verde; **g–h.** Ostrovu Mare – Bivolării; **i.** Gârla Mare – km. fl. 864+400 (*a. după Berciu 1961, fig. 6; b. după Rișcuța, Marc 2015, pl. VI/a; c. după Kacsó 1975, fig. 9/3; d–e. după Boroffka 1994, Taf. 70/9, 115/9; f–i. după Crăciunescu 2015, pl. I–III*).

Plate IX. Pyraunos vessels discovered on the territory of Romania: **a.** Verbicioara; **b.** Șoimuș – Teleghi; **c.** Lăpuș; **d.** Dorolțu; **e.** Rotbav – La Pârâu; **f.** Balta Verde; **g–h.** Ostrovu Mare – Bivolării; **i.** Gârla Mare – km. fl. 864+400 (*a. after Berciu 1961, fig. 6; b. after Rișcuța, Marc 2015, pl. VI/a; c. after Kacsó 1975, fig. 9/3; d–e. after Boroffka 1994, Taf. 70/9, 115/9; f–i. after Crăciunescu 2015, pl. I–III*).

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- AAC – Acta Archaeologica Carpatica, Kraków
ACMI – Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
Acta Classica Univ. Scient. Debrecen – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debreceniensis, Debrecen, Ungaria
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
ActaPraehistA – Acta praehistorica et archaeologica
AIGR - Anuarul Institutului Geologic al României, București
AIIAC – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj
AJA – American Journal of Archaeology, Boston
AJPA – American Journal of Physical Anthropology
Alba Regia – Alba Regia. Annales Musei Stephani regis, Székesfehérvár
Anatolia Antiqua – Anatolia Antiqua. Revue internationale d'archéologie anatolienne. Institut Français d'Etudes anatoliennes d'Istanbul
Anatolica – Anatolica. The Netherlands Institute for the Near East in Leiden
AnB – Analele Banatului, Muzeul Banatului, Timișoara
AncNearEastSt – Ancient Near Eastern Studies, Leuven, Belgia
Angustia – Angustia. Arheologie, Etnografie, Sfântu Gheorghe
Anmed – Anmed. Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, Antalya, Turcia
AnSt – Anatolian Studies. British Institute of Ankara
AnUCraiova – Analele Universității din Craiova, Craiova (seria Istorie)
AnUVT – Annales d'Université “Valahia” Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
Apulum – Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
ArchHung – Archaeologia Hungarica, Acta Archaeologica Musei Nationalis Hungarici, Budapest
ArchKorr – Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz
ArchMűh – Archeometriai Műhely
ArchRozhledy – Archeologické Rozhledy, Praha
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș. Pitești
Arheologia Medievală. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
ArheologijaSSSR – Arheologija SSSR. Svod Archeologičeskikh Istočnikov, Moscova
Arheološki vestnik – The Research Center of the Slovenian Academy of Sciences and Arts
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
AS – Archeologica Slovaca, Bratislava
AST – Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, I. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Istanbul / General Directorate of Ancient Monuments and Museums
AȘUI – Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași
BA – Biblioteca de Arheologie, București
BaBesch – Bulletin antieke beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology
BAI – Bibliotheca Archaeologica lassiensis, Iași
Baltic-Pontic Studies – Adam Mickiewicz University, Poznań, Institute of Archaeology, Institute of Eastern Studies, Poland
Banatica – Banatica. Muzeul Banatului Montan, Reșița
BarBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
Be-Ja – Bulgarian e-Journal of Archaeology
BerRGK – Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BIAA Monograph – British Institute of Archaeology at Ankara
BiblEphemNap – Bibliotheca Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
BiblMemAnt – Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra-Neamț
BiblThrac – Bibliotheca Thracologica, București

- BMC – *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly)
- BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
- BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
- BMTAG – Buletinul Muzeului Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu
- BSA – British School at Athens, Athens
- BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
- BSPF – Bulletin de la Société Préhistorique Française, Paris
- BSSC – Buletinul Societății de Științe din Cluj
- București-MIM – București. Materiale de Istorie și Muzeografie. Muzeul Municipiului București
- BYZAS – German Archaeological Institute of Istanbul
- CA – Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
- CAB – Cercetări arheologice în București. Muzeul Municipiului București
- Caiete ARA – Caietele ARA, Revistă de Arhitectură. Restaurare și Arheologie, Asociația ARA, București
- Carpica – Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, Bacău
- CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București
- CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
- Cerclst – Cercetări Istorice, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași
- CN – Cercetări numismatice, București
- CollAn – Colloquium Anatolicum. Anadolu Sohbetleri, Institutum Turcicum Scientiae Antiquitatis, Istanbul
- Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea
- Cuadernos del Museo Geominero – Museo Geominero, Instituto Geológico y Minero de España, Madrid
- Current Anthropology – Current Anthropology. University of California, Merced
- Dacia – Dacia (Nouvelle Série). Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius – Danubius, Revista Muzeului de Istorie Galați
- Documenta Praehistorica – Documenta Praehistorica, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Archaeology, Ljubljana
- DolgCluj – Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjtéséről, Kolozsvár
- DTKFD – Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
- EJA – European Journal of Archaeology
- ERAUL – Études et Recherches archéologiques de l'Université de Liège
- ÉtAlex – Études Alexandrines, Centre d'Études Alexandrines
- ÉtTrav – Etudes et travaux. Studia i prace. Travaux du Centre d'archéologie méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences
- EurAnt – Eurasia Antiqua. Deutsche Archäologisches Institut, Berlin
- FrC – Fragmenta Comica
- FolArch – Folia Archaeologica. A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Annales Musei Nationalis Hungarici, Budapest
- FSI – Forensic Science International
- Germania – Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt
- Geoarchaeology – Geoarchaeology. An International Journal
- Hesperia – Hesperia. Journal of the American School of Classical Studies at Athens, Cambridge
- HOMO – HOMO. Journal of Comparative Human Biology, Stuttgart
- Human Evolution – Human Evolution, International Institute for Humankind Studies and University of Florence
- Ialomița – Ialomița. Studii de cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, Slobozia
- IJO – International Journal of Osteoarchaeology
- Iran – Iran. Journal of the British Institute of Persian Studies
- IstMitt – Istanbul Mitteilungen, Istanbul
- Istros – Istros, Muzeul Brăilei, Brăila
- IzvestijaVarna – Izvestija na Archeologiceskii Institut, Sofia
- JAHA – Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
- JAnat – Journal of Anatomy
- JAS – Journal of Archaeological Science
- JAS: Reports - Journal of Archaeological Sciences: Reports
- JDAI.AA – Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts, Archäologischer Anzeiger, Berlin
- JFS – Journal of Forensic Sciences

- JHE – Journal of Human Evolution
 JRA – Journal of Roman Archaeology
 JRGZM – Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, Mainz
 JRS – The Journal of Roman Studies
 KST – T. C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, I. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara / Republic of Turkey, General Directorate of Ancient Monuments and Museums, Ankara, Turkey
 LIMC – Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, Zürich, München, Düsseldorf
 Litua – Litua, Studii și cercetări, Târgu-Jiu
 LRBC – *Late Roman Bronze Coinage A.D. 394-498*, Londra, 1965: I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324-346* (P. V. Hill, J. P. C. Kent); II, *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346-498* (R. A. G. Carson, J. P. C. Kent).
 Macedoniae Acta Archaeologica – Macedonian Archaeological Society, Skopje, Republic of Macedonia
 MAMA – Monumenta Asiae Minoris antiqua. Publications of the American Society for Archaeological Research in Asia Minor
 Marisia – Marisia. Studii și materiale. Arheologie – Istorie – Etnografie, Târgu Mureș
 Marmatia – Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
 MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia
 MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
 MDOG – Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft
 MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
 MFMÉ – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged
 Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
 MuzNaț – Muzeul Național, București
 NAC – Numismatica e Antichità Classiche, Lugano-Pregassona
 OIP – Oriental Institute Publications, University of Chicago
 OJA – Oxford Journal of Archaeology, Oxford
 Olba – Mersin University Publications of the Research Center of Cilician Archaeology, Mersin, Turkey
 PALMA – Papers on Archaeology of the Leiden Museum of Antiquities, Leiden, Olanda
 PAS – Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, München-Berlin
 PBF – Prähistorische Bronzefunde, Münster
 Peuce – Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
 Phoenix – Phoenix. The Journal of the Classical Association of Canada
 Plural – Journal of the History and Geography Department „Ion Creangă” Pedagogical State University, History, Culture. Society. Seria Archaeologica II, Chișinău
 PMMB – Publicațiile Muzeului Municipiului București
 Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
 PZ – Prähistorische Zeitschrift, Berlin-Mainz
 Quaternary International – Quaternary International. The Journal of the International Union for Quaternary Research
 Quaternary Science Reviews – Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal
 RA – Revue Archéologique, Paris
 RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
 Radiocarbon – An International Journal of Cosmogenic Isotope Research, Cambridge
 RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, Muzeul Municipiului București
 RevBistr – Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
 RevMuz – Revista Muzeelor, București
 RGZM – Römisch-Germanisches Zentralmuseums Mainz, Mainz
 RIC – *The Roman Imperial Coinage*, Londra: I², *From 31 BC to AD 69*, 1984 (C. H. V. Sutherland); II, *Vespasian to Hadrian*, 1926 (H. Mattingly, E. A. Sydenham); II.1, *From AD 69-96. Vespasian to Domitian*, 2007 (I. A. Carradice, T.V. Buttrey); II.3, *From AD 117-138. Hadrian*, 2019 (R. A. Abdy, P. F. Mittag); III, *Antoninus Pius to Commodus*, 1930; IV.1, *Pertinax to Geta*, 1968 (H. Mattingly, E. A. Sydenham); IV.2, *Macrinus to Papien*, 1938; IV.3, *Gordian III – Uranian Antoninus*, 1949 (H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland); V.1, 1927 (reimprimat 1968; P. H. Webb); VII, *Constantine and Licinius A.D. 313-337*, 1966 (P. M. Bruun); VIII, *The Family of Constantine I A.D. 337-364*, 1981; X, *The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395-491*, 1994 (J. P. C. Kent)
 SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
 Sargetia – Sargetia. Acta Musei Devensis. Buletinul Muzeului județean Hunedoara, Deva

SAV – Študijné zvesti Archeologicky ústav SAV, Nitra
Sci Rep – Scientific Reports
SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
Seleucia – Seleucia. Olban Excavations Series
SP – Studii de Preistorie, București
SprawArch – Sprawozdania Archeologiczne, Warsaw
SRMKA – Seramik Araştırmaları Dergisi, The Journal of Ceramic Research
StArchBrno – Studia Archaeologica Brunensia, Masaryk University, Brno
Starinar – Starinar. Arheološki institut Beograd
StComPitești – Studii și Comunicări, Seria Istorie, Muzeul Județean Argeș, Pitești
StudCom Satu Mare – Studii și comunicări Satu Mare
Studia Praehistorica – National Archaeological Institute with Museum of the Bulgarian Academy of Sciences
Syria – Syria. Archéologie, art et histoire. Institut Français du Proche-Orient
Terra Sebus – Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis, Anuarul Muzeului Municipal „Ioan Raica”, Sebeș
Th-D – Thraco-Dacica, București
Thracia – Thracia, Sofia
TIB – *Tabula Imperii Byzantini*, Wien
Transylvanian Review – Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca
TÜBA-AR – TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi arkeoloji dergisi (TÜBA-AR Turkish Academy of Sciences Journal of Archeology)
UPA – Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Bonn
VAH – *Varia Archaeologica Hungarica* V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
Varia Anatolica – *Varia Anatolica*. L’Institut Français d’Études Anatoliennes, Istanbul
Ziridava – Ziridava. Studia Archaeologica, Arad